

ನೇಸರು

ತಿಂಗಳೊಲೆ
ಮೈಸೂರು ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ ಮುಂಬೈ

NESARU TINGALOLE

Vol XXI - 3

ಮಾರ್ಚ್ 2003

ಈ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ

ಸಂದರ್ಶನ :

ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಕೈಯಿಂದ ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ;
ಪ್ರೊ. ಲಕ್ಷ್ಮೀತಾತಾಚಾರ್

• ಡಾ. ಬಿ. ಎನ್. ಉಪಾಧ್ಯ 2

ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್‌ನಲ್ಲಿ

ಶಿವರಾತ್ರೋತ್ಸವ

Forthcoming Programmes

3
3-4

Building Bridges

• Ahalya Ballal 5

Music Conference -

What the participants felt

6

Lecture- Demonstration on:

Mysore Sadashiva Rao

• Sangeetha Kalarathna
Bangalore K. Venkataram
Sangeetha Kalabhusini
G.R. Jaya 7

ಭಾರತೀಯ ಕಲೆ - ಭಾಗ 12

ಕೃಪೆ : ಎನ್. ಮರಿಶಾಮಾಚಾರ್‌ರವರ ಭಾರತೀಯ ಕಲೆ

9

The one and the only B. V. Karanth

• C. Sitaram

ಸುತ್ತ-ಮುತ್ತ

14

Rs. 5/-

The Mysore Association, Mumbai

393, Bhaudaji Road, Matunga, Mumbai-400 019.

Tel.: 402 46 47 • Grams: "KARUNADU"

ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಕೈಯಿಂದ ಕಾವ್ಯ ಬರೆಸಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ; ಪ್ರೊ. ಲಕ್ಷ್ಮೀತಾತಾಚಾರ್

ಡಾ. ಜಿ.ಎನ್. ಉಪಾಧ್ಯ

ಪ್ರೊ. ಎಂ. ಎ. ಲಕ್ಷ್ಮೀತಾತಾಚಾರ್ ಅವರದು ವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ನಾಮಾಂಕಿತ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರಲ್ಲಿ ಅವರದು ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಹೆಸರು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅವರು ಮೇಲು ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಂಶೋಧನ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿ ಬಹುಬಗೆಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರೊ. ಲಕ್ಷ್ಮೀತಾತಾಚಾರ್ ಅವರದು ಬಹುಮುಖ ಪ್ರತಿಭೆ. ಅವರನ್ನು ಬರೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥ ಎಂದು ಕರೆದರೆ ತಪ್ಪಾದೀತು. 'ಭಾಸಂ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಹಿತಂ' ಎಂಬ ಸುಷಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ಅವರು ಅಕ್ಷರಶಫ ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅಣುವಿಜ್ಞಾನದವರೆಗೆ, ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಆಕಾಶಗಾಮಿಗಳವರೆಗೆ, ಕಬ್ಬಿಣದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ವರೆಗೆ ಅವರ ಆಸಕ್ತಿ ಆಸ್ಥೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ, ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನ, ಮಾಹಿತಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ರಂಗಭೂಮಿ, ಕೃಷಿ ಹೀಗೆ ಹತ್ತಾರು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಯಶಸ್ಸು ಕಂಡವರು.

ಪ್ರೊ. ಲಕ್ಷ್ಮೀತಾತಾಚಾರ್ ಅವರು 1936ರಲ್ಲಿ ಮೇಲುಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಅವರು ಅನಂದಾಚಾರ್ಯ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಇವರ ಮೂಲ ಪುರುಷರೆಲ್ಲ ರಾಮಾನುಜ ಪಂಥದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ತತ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸ್ನಾತಕ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ಲಕ್ಷ್ಮೀತಾತಾಚಾರ್ ಸರ್ವ ಪದಕದೊಂದಿಗೆ ಸರ್ವ ಪ್ರಥಮರಾಗಿ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿ ಪಡೆದರು. ನವ್ಯ ನ್ಯಾಯ ವಿದ್ಯಾನ್ ಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಪ್ರಥಮರಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಬಂಗಾರ ಪದಕವನ್ನು ಅವರು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ವಿಭಿನ್ನ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೇಲುಕೋಟೆ ಮೊದಲಾದ ಕಡೆ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಅವರು 1990ರಿಂದ ಮೇಲುಕೋಟೆ ಯಲ್ಲಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಯನ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಬಾಹ್ಯ ನೋಟಕ್ಕೆ ಪ್ರೊ. ಲಕ್ಷ್ಮೀತಾತಾಚಾರ್ ಶುದ್ಧ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥರಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವರ ನಿಲುವು ಪ್ರಗತಿಗಾಮಿಯಾದುದು. ದೇಶದ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನದ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾದುದು ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಅವರನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತವರು ಕಡಿಮೆ. ನಾನೇನು ವಿಜ್ಞಾನಿಯಲ್ಲ, ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ ಎನ್ನುವ ಅವರಿಗೆ ಭಾರತದ ಹಿರಿಯ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ನಿಕಟ ಪರಿಚಯವಿದೆ. ಭಾರತದ ಈಗಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಡಾ. ಅಬ್ದುಲ್ ಕಲಾಂ ಅವರನ್ನು ಸಹ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಬಲ್ಲರು.

ಈ ಬಾರಿಯ ಮೈಸೂರು ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ ಬಂಗಾರ ಹಬ್ಬದ ದತ್ತಿ ಉಪನ್ಯಾಸ ನೀಡಲು ಆಗಮಿಸಿದ ನಾಡಿನ ಹಿರಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಅನ್ವೇಷಕ ಪ್ರೊ. ಲಕ್ಷ್ಮೀತಾತಾಚಾರ್ ಅವರ ಸಂದರ್ಶನವನ್ನು ನೇಸರು ಓದುಗರಿಗಾಗಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಆಧ್ಯಾತ್ಮದಿಂದ ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನದ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ವರೆಗೆ ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರೊ. ಲಕ್ಷ್ಮೀತಾತಾಚಾರ್ ಅವರು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಮುಂಬಯಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ ಮುಂಬಯಿ ಇವುಗಳ ಸಂಯುಕ್ತ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ದತ್ತಿ ಉಪನ್ಯಾಸ ನೀಡಲು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸಿದ ಮಾತುಕತೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ

ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ನೀವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾದರೂ ವಿಜ್ಞಾನದ ಕುರಿತು ವಿಶೇಷ ಒಲವು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವೇನು?

ಉತ್ತರ : ನಾನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಓದಿದ್ದು ನಿಜ. ಯಾವುದನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ವಿಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾಷೆಯ ಕ್ರಮವತ್ತಾದ ಅಧ್ಯಯನ ವನ್ನು ಇಂದು ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನ ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಮೃದ್ಧವೂ ಶ್ರೀಮಂತವೂ ಅದುದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಪಾಣಿನಿ ಜಗತ್ತಿನ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ವ್ಯಾಕರಣಕಾರ ಹಾಗೂ ಭಾಷಾ ತಜ್ಞ ಎನ್ನಬಹುದು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ದೇವ ಭಾಷೆ ಎಂದು ಕರೆದು ಅದರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕುಂದುಂಟು ಮಾಡಿದರು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್‌ಗೆ ಅಳವಡಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಶಬ್ದ

ವಾಕ್ಯ ರಚನೆಯ ನಿಯಮಗಳೆಲ್ಲ ಬಹು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಭಾಷೆಗೆ ಹೊಂದಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಮೇಲುಕೋಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಸಾಧನೆ ಎಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇಪ್ಪತ್ತಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಾಫ್ಟ್‌ವೇರ್ ಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದ್ದು. ಇದೇ ನಿಯಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳ ಸಾಫ್ಟ್‌ವೇರ್ ತಯಾರಿಕೆ ನಡೆದಿದೆ. ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಸಾಫ್ಟ್‌ವೇರ್ ಸಿದ್ಧಗೊಂಡಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ವಿಭಕ್ತಿ, ಲಿಂಗ, ನಾಮಪದ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕಂಪ್ಯೂಟರ್‌ಗೆ ಅಳವಡಿಸ ಲಾಗಿದೆ. ಈಗ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಲೋಕ ಸಾಕಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಕಂಡಿದೆ. ನನಗನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಕೀ ಬೋರ್ಡ್ ಕಾಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ. Text Speech ಈಗ ಹೊಸ ತಿರುವು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನಷ್ಟೇ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಸೃಜನಶೀಲವಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಬಲ್ಲದು ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಕೈಯಿಂದ ಕಾವ್ಯ ಬರೆಸಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪ ನನ್ನದು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಜಾಗತಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ಕೊಡುಗೆ ಏನು?

ಉತ್ತರ : ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಾನು ನೇರವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಾರೆ. ಜಾಗತಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಕಾಣಿಕೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ನಮ್ಮವರು ಭೂಕಂಪ, ಆಕಾಶಕಾಯಗಳು, ವಿಮಾನ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿದ್ದರು. ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಾಗಿ ಬಂದ ಹಾದಿ ಎಂಬ ಬೃಹತ್ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನಮ್ಮ ಅಕಾಡೆಮಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿಜ್ಞಾನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ನಾವು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಬರೇ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಅನುಕರಣೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಸ್ವೋಪಜ್ಞವಾಗಿ ನಮ್ಮದೇ ಆದ ಏನನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬ ಮನಸ್ಸಿತ್ತಿಯನ್ನು ನಾವು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಬೌದ್ಧಿಕ ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಇನ್ನೂ ನಾವು ಮುಕ್ತರಾಗಿಲ್ಲ. 'ದೇಶಿ' ವಿಜ್ಞಾನ ಗುಂಡಿಕ್ಕಿಗಾರಿಕೆಯ ಹಿನ್ನೆಡೆಯೊಂದಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಹ ಭಸ್ಮದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶುದ್ಧ ಉಕ್ಕು ನಮ್ಮಲ್ಲೇ ತಯಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬಂದ ಅನಂತರ ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಹೋಗಿ ಚಿನ್ನದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಒತ್ತು (ಪುಟ 4ಕ್ಕೆ)

ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್‌ನಲ್ಲಿ ಶಿವರಾತ್ರೋತ್ಸವ

ಶಂಕರ ಎಂದರೆ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಕೊಡುವವ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂತೋಷ ಎಂದರೆ ಏನು? ಮನಸ್ಸಿನ ನೆಮ್ಮದಿಯ ಸಂತೋಷದ ಮುಂದೆ ಮತ್ಯಾವ ಸಂತೋಷವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ತರಹದ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಶಂಕರ ಹೇಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ? ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಜಿಸಿದಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಸಂತೋಷ ಹೊಂದಿ ನಮಗೂ ಸಂತೋಷ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಭಗವಂತನನ್ನು ಒಲಿಸಲು ಭಜನೆಯು ಸರಳವಾದ ಮಾರ್ಗ, ಈಶ್ವರಾರಾಧನೆಯ ದಿನವಾದ ಮಹಾ ಶಿವರಾತ್ರಿಯಂದು (1-3-03) ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್‌ನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಜನಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅಂದು ಸಂಜೆ 6.30 ಘಂಟೆಗೆ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್‌ನ ಸದಸ್ಯೆಯರು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತು ಭಜನಾಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟರು. "ಸಂಸಾರ ಶರಧಿಯ ದಾಟಿಸುವ ದೋಣಿಯ್ಯಾ..." ಓಂ ನಮ ಶಿವಾಯ ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಜಿಸಿದರೆ ಶರಧಿಯ ದಾಟಿಗೆ ಸಂತೋಷ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ನಂತರ ಜೊಂಬವಲಿಯ ಅನುಜಾ ಮಹಿಳಾ ಸಂಘದ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಭಜನೆಯು ನಡೆಯಿತು. ಇವರು ಅನೇಕ ದಾಸರು, ಸಂತರು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತು ರಚಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿ ಶ್ರೋತೃಗಳನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದರು. ಶ್ರೀ ಪ್ರಸಾದ್‌ರವರು ವಂದನಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ನಮ್ಮ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್‌ನ ಹಿರಿಯ ಸದಸ್ಯೆ ದಿ|| ಸೀತಮ್ಮ ರಾವ್‌ರವರು ತುರು ಮಾಡಿದ ಈ ಭಜನಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಸೀತಮ್ಮ ರಾವ್‌ರವರ ಬಗ್ಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮಾತನಾಡಿದರು. 2 ನಿಮಿಷ ಕಾಲ ಸಭೆಯ ಮೌನವನ್ನಾಚರಿಸಿ ದಿವಂಗತರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕೋರಿದರು.

ನಂತರ ಪೂಜೆ ಮಹಾಮಂಗಳಾರತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಾದ ವಿನಿಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ಮುಕ್ತಾಯವಾಯಿತು.

MATRIMONIAL

Alliance invited for Dr. Gautam Venkatesh Kikeri MDS (Master of Dental Surgery). He is 29 yrs, 5' 10" tall. We are from Keshyap Gotra. Boy has done BDS from Dharwad and MDS from Moscow. Has also appeared for National Board in U.S.A. We need a girl who is between 26 to 28 yrs. Doctor or Software professional, Good looking adjusting to the family also. Father also a Dentist for 35 yrs. Rest to be spoken directly.

THE MYSORE ASSOCIATION, BOMBAY FORTH COMING PROGRAMMES

Date	Programme	Time	Venue
11th Mar 03	Weekly Ganapathi Pooja Ganapathi Sahasra Nama Archane Prasada Vinayoga Sevartha Rs.25/-	7.30 p.m.	Ground Floor
15th Mar 03	The Mysore Association Presents Carnatic Classical Veena Concert by Smt. Jayashree Arvind & Party Sponsors: Balarampur Cheeni Mills Pvt. Ltd.	7.00 p.m.	Conf. Hall 1st floor
18th Mar 03	Weekly Ganapathi Pooja Ganapathi Sahasra Nama Archane Prasada Vinayoga Sevartha Rs.25/-	7.30 p.m.	Ground Floor
21st Mar 03	Sankashta Chaturthi Ganapathi Pooja Ganapathi Sahasra Nama Archane Prasada Vinayoga Sevartha Rs.51/-	7.30 p.m.	Ground Floor
24th Mar 03	The Mysore Association Presents "Laya Lahari" - A Unique Percussion Ensemble By Anur Anantha Krishna & Party From Bangalore	7.15 p.m.	Auditorium 2nd floor
25th Mar 03	Weekly Ganapathi Pooja Ganapathi Sahasra Nama Archane Prasada Vinayoga Sevartha Rs.25/-	7.30 p.m.	Ground Floor
31st Mar 03	Play Reading followed by discussions	7.00 p.m.	Conf Hall / Auditorium
1st April 03	Weekly Ganapathi Pooja Ganapathi Sahasra nama Archane Prasada Vinayoga Sevartha Rs.25/-	7.00 p.m.	Ground Floor
5th April 03	The Mysore Association Presents Carnatic Classical Veena Concert By Smt. Bhagyalakshmi Chandrashekar & Party From Bangalore	7.00 p.m.	Conf. Hall

The Mysore Association

announces

Theatre Workshop for Children during Summer Vacations
Details overleaf

Kindly detach this card and keep for your ready reference

THE MYSORE ASSOCIATION, BOMBAY

In Association with leading theatre groups of Mumbai

Announces

THEATRE WORKSHOP FOR CHILDREN

During summer vacations

The workshops will be on Puppetry & Dramatics and will cover

Puppet making	Speech
Watching Puppet Shows	Skits
Collage & Craft	Movement
Movement	Script writing
Speech & Sound	Production & Rehearsals
Skits	Singing
Singing	Mask Making
Games	Sets & backdrops
Age Groups	6 to 9 Yrs. & 10 to 16 Yrs.
No. of Workshops	Three
Dates	1st to 10th May 2003 12th to 22nd May 2003 25th May to 5th June 2003
Timings	9.00 a.m. to 12 noon
Faculty	Om Katare, Shaili Sathyu & other eminent theatre artists
Course fee	Rs.750/- per course
Maximum number of Participants in each course	30
Venue	The Mysore Association Ground Floor Hall for workshops & Auditorium for final day presentation

**THE WORKSHOP IS OPEN TO ALL
REGISTRATION WILL BE ON
FIRST COME FIRST SERVE BASIS**

Please register your child early, as limited seats are available

ಸಂದರ್ಶನ (ಪುಟ 200ದ)
ಸಿಕ್ಕಿತು. ನಮ್ಮ ದೇಶಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬಳಸಿ
ಗುಡಿಕೆಗಾರಿಕೆ ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ 'ಉಕ್ಕು'
ಉತ್ಪಾದನೆ ನಿಂತಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ದೇಶೀ ಜ್ಞಾನವೇ
ಅಳಿದು ಹೋಯಿತು. ಇಂಥ ಎಷ್ಟೋ ಘಟನೆಗಳನ್ನು
ಹೇಳಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದು ಸ್ಥಳೀಯ
ಪ್ರತಿಭೆಗಳನ್ನು ಅವರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು
ಬಲಗೊಳಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಬುಡಕಟ್ಟು
ಜನಾಂಗಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಕೆಲವು ಕಡೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ
ಕಾಲದ ಅಪೂರ್ವ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಾಪಿಟ್ಟುಕೊಂಡು
ಬಂದಿವೆ. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ತಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ
ಜ್ಞಾನವನ್ನು ದಾಖಲು ಮಾಡಿದ್ದು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ.
ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು.
ಅಪೂರ್ವವಾದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡವರು ತಮ್ಮ
ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸತ್ಯ ಶೋಧವನ್ನು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಯಾ
ಮುಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿ ಧಾಟಿಸದೇ ಹೋದರು. ಇದರಿಂದ
ದೇಶಕ್ಕೆ ಇನ್ನಿಲ್ಲದ ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

Copper in ancient India, Veterinary
Science in Ancient India, the concept of
cottage Industry in ancient India, Ancient
Bio-Farming system, Metrology in ancient
India ಮೊದಲಾದ ಸಂಶೋಧನ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ
ಅನ್ವೇಷಕನಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ನನಗೆ ಅವಕಾಶ
ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ನಾನು ಓದಿದ್ದು ವೇದಾಂತ ಆದರೆ ಅದನ್ನು
ಬಿಟ್ಟು ಈಗ ವಿಜ್ಞಾನದತ್ತ ಗಮನ ಹರಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಆಧ್ಯಾತ್ಮಕ್ಕೂ ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಇರುವ
ಸಂಬಂಧ ಯಾವ ಬಗೆಯದು? ಇಲ್ಲಿ ವೈರುಧ್ಯವೇ
ಎಂದು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವೆ?

ಉತ್ತರ : ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಕಾಣಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮ
ಈ ದೇಹಕ್ಕೇ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು
ಸುತ್ತುವರಿದಿದೆ. ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು, ವೈದ್ಯರೂ, ಯೋಗಿ,
ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಮನ್ನಣೆ
ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಹೇಳುವವರು
ಮೂಢರಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಬಗೆಗೆ ಇರುವ
ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ದೂರ ಮಾಡಬೇಕು.
ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆ ಯಾವ ಜಾತಿ ವರ್ಗದ ಸ್ವತ್ತಲ್ಲ. ಅದು
ಅನಂತ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು
ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರೂ ಅರಿತುಕೊಂಡು ಹೊಸ ಹೊಸ
ಶೋಧಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು. ವಿಜ್ಞಾನದ
ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಗಿಳಿಪಾಠ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಏನೂ
ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ. ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಬಂದದ್ದೇ ಸತ್ಯ
ಎಂಬ ನಿಲುವು ಇಂದು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾಪಕ
ಶಕ್ತಿಗೆ ಒತ್ತುಕೊಡುವ ಇಂದಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮ
ಗೃಹಣಶಕ್ತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವನ್ನು ನಾವು ಕಲಿತು
ಮರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಕಲೆ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಇವುಗಳ
ಸಂಗಮದಿಂದಲೇ ಜೀವನೋನ್ನತಿ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು,
ಆ ಶಬ್ದವನ್ನು ಸಂದೇಹದಿಂದ ಕಾಣಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ

(ಪುಟ 12ಕ್ಕೆ)

BUILDING BRIDGES

- Ahalya Ballal

The Past:

Location: Bombay, Circa 1960 and 1970

A glorious sepia tinted flashback reveals a theatre scene charged with intense emotion. Taskmaster directors, playwright and eager-to-learn actors, actresses, trying to retain at least some of their rich heritage from way back home in Karnataka. The excitement building up to a crescendo during theatre festivals. Performers rehearsing for days and months in advance, each troupe wanting to outdo the others. Theatre groups bonding closely during stage - tours to Karnataka and neighbouring places. Children growing up in the sidewings, watching their elders and friends on stage, learning the nuances of their craft. Avid theatre-goers enthusiastically queuing up to purchase show tickets; some going back empty-handed, some lucky enough to be seated on the aisle floor for want of seats! House-full boards galore!

The present

Location: Mumbai

An extremely sporadic Kannada theatre scene. The earlier generation of actors, actress and directors have either shifted to the distant suburbs or hometowns or simply faded away. The MTV generation is here. Working couples and nuclear families. Here who has the time for rehearsals? Children pursuing various other hobbies and vocations. Unenthusiastic audiences blaming the performers and directors. Performers citing a host of reasons like lack of good scripts, commuting hassles, training and rehearsal problems, budgetary constraints, etc. A variety of entertainment options are available, shows run to near-empty halls even without the headache of having to sell tickets. An increasingly complex life where scenarios change every 10 seconds, much like the visuals one watches on the television screen. Net result for Kannada theatre? A large collective dream dissolving slowly into several individual bits!

So what do die-hard theatre people in Mumbai do? Bemoan their lot and wring their hands in despair? No way! A workshop here, a children's play festival there; A lec-dem here, a joint performance there; a seminar on what-could-be-done-to-

improve-theatre here, a drama competition there; an all ladies troupe here, a full-fledged drama festival featuring very good performances imported from Karnataka there..... Yes, the show must go on. The old order yieldeth place to the new, even as this sprawling metropolis beckons men and women from all over India, Karnataka included.

It is against this backdrop that Kannadigas have welcomed the construction of a well-equipped compact theatre right in the heart of Mumbai. The Mysore Association, which has had a long history of theatre behind it, is slowly turning into an easily accessible centre for performing arts. Besides being the venue where multilingual plays featuring some of Indian's best talent are put up, the Association also plays host to a number of art-related events like lec-dems, exhibitions, play-readings, etc. On its agenda are (amongst others) a once-a-month programme devoted to (a) literature (Sahitya); (b) music (Sangeeta) and (c) drama (Nataka).

December 2002 saw the first in the series of monthly programmes connected to theatre. The release of printed versions of two plays of Dr. B.R. Manjunath ["Bisilgudure" and "Naa Dyavranna Nodbeku"] was followed by talks highlighting the literary and performing aspects of these plays, by eminent people like Prof. Vasantakumar Taltaji, Dr. Vyasarao Ninjoor and Shri Bharatkumar Polipu. This programme was very well-received by the audience. Since then, the last Monday of every month has been set aside for this monthly event. The January 2003 programme featured a representational play-reading of "Bharatambe", an early work of Dr. Chandrashekar Kambar, well-known Kannada playwright. This was followed by a discussion on the relevance of the play today, and also possible stage adaptation options. "Vakratundaya Arts" (headed by Smt. Vimala Bhat) presented in February, the reading of one of their plays based on a short story by Munshi Prem Chand. This was followed by a heated discussion on various aspects of the play.

Mumbai theatre enthusiasts (both Kannadiga and non-Kannadiga) are hereby

earnestly requested to make note of this platform open to them. The Association welcomes new ideas from all parts of Mumbai. The focus is more on interaction with the audiences, so that performers get to know a bit more about the likes and dislikes of the viewers, and the audience in turn gets to learn the process in which the written word transforms itself into a stage production. Perhaps we could look around us and learn from the Marathi, Hindi, English and Gujarati theatre scene in Mumbai. Creating a general awareness about theatre is one way of bridging the chasm between the performer and the viewer. What constitutes good drama? What does a good script consist of? How does it translate into visuals? How do we work out the economics of a production? These and many such questions are to be viewed in the context of Mumbai Kannada theatre in particular and all theatre in general. So here's an invitation to all theatre groups in Mumbai to share the magic of the stage in an open-to-all event on the last Monday of each month at the Mysore Association. After all, hasn't the Bard himself said so aptly,

"All the world's a stage

And all the men and women mere players.....?"

**FOR ALL YOUR DOMESTIC
AND INTERNATIONAL
TRAVEL ARRANGEMENTS**

CONTACT

A

**AUGUST
TRAVEL
SERVICE**

**Agents For
INDIAN AIRLINES &
JET AIRLINES**

REGD. OFFICE :
3/15, ASHIANA, SECTOR 17,
VASHI, NAVI MUMBAI
PHONES : 2789 1970*2789 1972
2789 2451

GRAMS : AUGTRASERV

ALSO AT :
2/16, KABBUR HOUSE,
SION (E), MUMBAI-400 022.
PHONES : 2407 2984*2409 3573
2407 7750

Music Conference of young Artists held on 4th and 5th January 2003

Sir,

I happened to attend the music conference conducted by you on 4th Jan. 2003. The manner in which the conference was conducted impressed all the delegates and others. The speeches of Smt. Rani Satish and others were significant & reflected sincerity of purpose. Moreover they were short but sweet and to the point.

In the felicitation to senior Gurus, respect to tradition, age and experience were evident. Many of those who attended the conference spoke to me about the conference admiringly.

I would like to congratulate you and the Karnataka Ganakala Parishat for the success of the conference and request to have such occasions as often as possible.

The lecture-cum-demos of the Krithis of composers of Karnataka were very informative and ably conducted.

Thanking you,

Yours sincerely,

- Kamala Ramaswami

Dear Sir

CARNATIC MUSIC CONFERENCE

Mysore Association, Mumbai created history in the field of Carnatic Music in Mumbai when they organised a Carnatic Music Conference in their premises on 4th and 5th of January 2003. Other organisations also have conducted Music Conferences recently, but this one is unique in several ways. This is the first time an organisation based in South have convened their regular annual conference in Mumbai, by bringing from Karnataka about 60 people which included musicians, musicologists, students, research scholars and office bearers of the Karnataka Ganakala Parishad. A unique organisation managed by musicians themselves.

The conference was open for all music lovers of Mumbai, who could register themselves as delegates for a nominal fee. The delegates had a taste of what was in offer at the inaugural ceremony itself. The speech of Karnataka Minister of Culture, Ms. Rani Satish set the tone of sincerity which resounded in every event that followed from there on. After the award of the title 'Ganakala Shri' and the acceptance speech by the young mridangam player Vidwan Bangalore Praveen, the regular conference sessions started. There were five sessions in these two days, each presenting and highlighting the life and works of a major music composers from

What the participants felt

Mysore.

The session on composition of Sri Jaya Chamarajendra Wodeyar (former ruler of the erstwhile princely state of Mysore) was easily the best as per this writer. Though Dr. Sukanya Prabhakar apologised for not speaking in English, we felt there is no need for it, as her presentation in Kannada did not present any major language barrier. She utilised the time allotted to her very optimally and presented all facts of Sri Wodeyar's musical and lyrical genius. It was great revelation for many of us, as we have heard in the past only a few of his kritis. She sang samples of many of his

Many of the delegates who attended the above conference have written to us about the Conference. We are sharing their views with our readers by reproducing excerpts from their letters.

compositions, which made the whole presentation impressive and melodious.

Another session on life and works of Mysore Vasudevachar also attracted the attention of the delegates to a great extent. This was by Vidwan R.K. Padmanabha. He brought out the genius of Sri Vasudevachar by comparing his kritis with the compositions of Saint Thyagaraja. With a sonorous voice and through his able and young disciples, he rendered several kritis of Sri Vasudevachar to the great admiration of the delegates present. However one felt that he could have brought out some more rare kritis of the composer, instead of kritis like 'Bhajare Manasa'.

Vidwan Bangalore Venkatram gave a delightful presentation on the compositions of Mysore Sadashiva Rao, which were ably rendered by the mature voice of Smt. G.R. Jaya. Another interesting presentation was on Sri Mutthiah Bhagavathar and his compositions. Though the presentation by Smt. Meera Rajaram was very scholarly, it was not planned well to fit the time available. Hence it sadly came to an abrupt end. Presentation by Mysore V. Subramanya on Veena Seshanna was also very educative. Mysore V. Subramanya, the General Secretary of Karnataka Ganakala Parishad deserves our congratulations for conducting the conference very efficiently. He also moderated the valuable discussions that followed the presentations. Mumbai carnatic music elite were very happy to see their gurus honoured during the sessions and were also happy to associate themselves

in the anjali to Saint Thyagaraja by joining in the group rendering of the panchratna kritis.

It was very revealing to note how the former princely state of Mysore had really supported the growth of post trinity composers from all over South India. It is good to see the highly laudable efforts of Karnataka Ganakala Parishad to bring more of this post trinity compositions to concert platforms.

The Mysore Association richly deserves our grateful appreciation for giving the music lovers of Mumbai, a rewarding exposure to the Carnatic Music paddhati of Mysore. To perpetuate the memories of this exposure, we request Mysore Association to follow up this conference with the following activities:

- Vidwan Sri R.K. Padmanabha, we heard, has scripted and enacted a musical play on Sri Mutthuswamy Dikshitar. Efforts may be made to bring the same to Mumbai.

- Books on kritis by the above composers may be brought out in Devanagiri/Tamil scripts to reach a larger number of musicians and music students.

- A few workshops may be held to teach rare compositions of these composers to musicians of Mumbai.

- L.V. Nagarajan,

Chhedanagar

Dear Shri Doreswamy

Pranaams,

Let me congratulate you for the success of the Music Conference of Young Artists, held on the 4th & 5th January, 2003, with the active participation of the Karnataka Ganakala Parishat. Every thing was in its right place. Kindly accept my sincere thanks for felicitating me & several other teachers. We the teachers of Mumbai are trying our humble best to make the students realise that the essence of Mano Dharma Sangeetha is embedded in the music of our 'Trinity' and other great composers. The ability of the students lies in their efforts to unearth those fine aspects from the compositions. The speeches of all the office-bearers of your esteemed Association and the Parishat were very effective, appropriate to the occasion and to the points, many a times calling the spade a spade. The approach was holistic and with stress on human dignity. The appeal to teachers in general, to put in mere efforts and also do

(cont. pg. no.8)

Lecture- Demonstration on

MYSORE SADASHIVA RAO

by *Sangeetha Kalarathna Bangalore K. Venkataram and Sangeetha Kalabhusini G.R. Jaya*

While the exact date of birth of Sadashiva Rao is not ascertainable, it can be stated that he was born in the early part of the 19th century. His boyhood and early education are also shrouded in obscurity. As a young, Sadashiva Rao seems to have worked as a clerk for some time in the office of the Collector of Chittoor. When Thyagaraja travelled via Kanchi and arrived at Walajapet to stay there as the guest of his pupil Venkaramana Bhagavathar, it is reliably learnt that Sadashiva Rao was also there. In the "Thyagabrahmopanishat", a work of Ramaswamy Bhagavathar, son of Krishnaswamy Bhagavathar (elder son of Venkataramana Bhagavathar), it is recorded as 'On the occasion of the ceremonial entry of Sri Thyagaraja into the town of Walajapet, Sadashiva Rao the great musician of the Mysore Palace composed the son, "Thyagaraja Swami Vedalina" in Thodi specially for the occasion, sang it in the immediate presence of the great saint and earned his benediction'.

Sadashiva Rao was one of the disciples of Venkataramana Bhagavathar. Though he is known as Mysore Sadashiva Rao, Mysore was not his birth place. He was born at Girrampet in Chittoor of North Arcot District, Madras Province. As he lived for 50 years in Mysore, he is popularly known as Mysore Sadashiva Rao. Kopparam Dodda Muniswamy Chetty and Chikka Muniswamy Chetty, two rich merchants of Mysore who had been Chittoor were greatly impressed by his melodious music and profound scholarship. They invited him to come to Mysore. Sadashiva Rao came and settled down in Mysore and he was then about 30 years old. Sadashiva Rao belonged to an affluent family. Chief among the disciples of Sadashiva Rao were Veena Seshanna and Subbanna. Ganesh Rao, a Madhava Brahmin, Marata Deshstha, Jamadagni gothra, Ashwalayana soothra, Rukh shaakkahaadhyaayi, and his wife Krishna Bai were the parents of Sadashiva Rao. He composed delightful kritis full of bhava and bhakti on the presiding deities. 'Pramaabhuthamaina' in Kamach on Ranganatha Swamy at Srirangam, 'Sri Paarthasaarath' in Bhairavi on

Parthasarathi Temple at Triplicane in Madras, Kanugoni in Kalyani, 'Samraajya daaya kesha', 'Sri Kamakoti peeta sthitha', when he visited Kamakshi temple at Kanchi. He has composed on Lord Rama mostly, while he has also composed on Gajanana, Anjaneya and his religious pontiff. He also composed on his royal patron a varna in Dhanyasi. His dress was always unostentatious but yet he possessed a kingly

This lecture demonstration was presented by the authors on 05.01.03 at the Music Conference of Young Artist organised at Mumbai by the Mysore Association, Bombay and Karnataka Ganakala Parishat on 4th & 5th January 2003

decorum that engendered in the people around a sense of reverence. He had a pleasant voice.

Several miracles are reported to have taken place during and when he breathed his last. The glass frame of photo of Narasimhaa broke to pieces when he was forced to render 'Narasimhudu' in Kamalamanohari in Khanda Thriputa. The song 'Kamalakantha' in Vasantha was the last. Veena Subbanna had learnt almost all the compositions of Sadashiva Rao. He used to demonstrate the swarajathis, thana varnas, pada varnas, kirthanas and thillanas of Sadashiva Rao's compositions which are rather very difficult. It is not given to all the acquire mastery over them. Only knowledgeable vidwans can do justice to them. Hence, his compositions have not

been very popular.

Recital 1 of Pada varna in Dhanyasi (noteworthy for the chittaswaras with sahithya & raga bhava) on Krishnaraja Wodeyar.

Sadashiva Rao's wealth got depleted in a short time, because of his charitable disposition. He suffered privation and distress. It was under these circumstances, that Rao accepted the post of Asthana Vidwan in court of Mummadi Krishnaraja Wodeyar on a monthly stipend of Rs. 30/-. The king had a great liking and respect for Sadashiva Rao. In one of his thillanas, Sadashiva Rao had acknowledged his gratitude to the Maharaja for all the gracious patronage and honour bestowed on him.

Some of the compositions of Sadashiva Rao, noteworthy for their various intrinsic musical qualities, are "Saamraajya Daayakesha" in Kamboodhi Raga "Pedda devundani ninu nammitira" in Mohana which are very difficult for any musician to render these aesthetically satisfactory. 16 compositions of Mysore Sadashiva Rao were published by the Madras Music Academy and later 18 were added and published by Sangeetha Kalabhivardhini Sabha, Mysore in 1954 when Mysore Vasudevacharya was its President. Some of the compositions among the 35 published therein are Yemaguva Bodhinchera (pada varna) in Dhanyasi, Ninuvina Gathi Naakevaru in Balahamsa, Pedda devundani in Mohana, Ninnu Nera Namaithira in Bilahari and a thillana in Purvikalyani and a Mangalam in Vasantha. His ankitha was 'Sadashiva'. He has composed in thalas like Khanda Thriputa, Madhyadi, Misra Thriputa in addition to Adi, Chatusra Rupaka, Khanda & Misra Chapu. In addition to the 4 melas

Bangalore Venkatram and Jaya Venkatram presenting their Leaders at the conference

Harikamodhi, Shankarabharana, Kalyani & Thodi, he has composed in other janya ragas like Mayamalavagowla, Kamalamanoohari, Bhairavi, Ananda Bhairavi, Abhogi, Kaanaada, Khamach, Kambodhi, Saama, Ataana, Mohana, Hamsadhwani, Devagandhari, Bilahari, Gambirana, Purvikalyani, etc.

Recital 2: Ninnunvinaa gathi naakkevarura' in Balahamsa.

While the Music Academy Journal has decided that 'Sa ri ga ma' is an aarsha prayoga for Balahamsa, this is not found in this composition, which is a derivative of 28th mela Harikambodhi, and takes the swaras 'sa ri ma pa dha Sa - Sa ni dha pa ma ga ri sa'

Some of the other noted compositions are 'Neekepudu daya ochhino' in Abhogi, 'Evarunnaru nannu' in Balahamsa, 'Vaachaama gocharundani' in Atana, etc.

Sadashiva Rao's mother tongue was Marati, while he was proficient in Sanskrit and Telugu. His compositions are noteworthy for the Gana, Yathi, Prasa etc. Swarasahitya, use of daatu swaras may be noticed in several compositions.

The Music Academy, Madras, published 7 rare and unpublished kirthanas of Mysore Sadashiva Rao edited by N. Chennakeshavi in 1970. Srikantham Nagendra Sastry of Sadashiva parampara, doing Research in the Bangalore University has published several rare compositions of Sadashiva Rao in his publication 'Apoorva Sadashiva'.

Recital 3: 'Sri Kamakoti peetasthithe' in Saveri (Neraval for Kaadaamba vana nilaye - kanja lochane bhavani with dheerga vishranthi at kadamba..)

Items like 'Sri Kaamakoti peetasthithe' in Saveri and Saaketha nagara naatha' in Harikambodhi have been immortalised by stalwart greats like Ariyakkudi Ramanuja Iyengar and M.S. Subbulakshmi. The excellent rhythmic set up and the crisp arudhi (or pada garbha) vishranthi placed therein, are true tests of the aesthetic ragabhava oriented sahithya vinyasa (neraval) and kalpana swaras for genuine artists of merit. (Compare with compositions of Saint Thyagaraja like 'O Rangashaayee' and 'Ninnu nera namminaanura' for similarity).

Recital 4: 'Saaketha nagara naatha' in Harikambodhi (Chitta swara and sahithya

with aesthetic inclusion of 5's in the end. Aadrudhi at Raajitha mara paala before the ghaatha).

Most of the contemporary musicians come under the heritage and tutelage of Sadhashiva Rao's disciples.

Sadashiva Rao had noted disciples like Asthana Vidwan Vainika Shikhamani Seshanna, and Vainika Praveena Subbanna. Others were Bettadapurada Shamanna, Hangal Chidambrarayya,

What the participants felt

(...from pg. no.5)

sufficient home-work was a step in their right direction.

I am thankful to learned Vidwan. Bangalore K. Venkataram, for bringing to the notices of the delegates the fact that the Music Academy, Madras had earlier debated and minuted that the Prayoga Sa rigama occurred in Balahamsa (very rarely). He also said that the veteran Vocalist Ariyakudi Shri Ramanuja Iyengar who also had taken part in the above debate and conclusion sang Balahamsa without any trace of the prayoga Sa ri ga ma when asked about it Shri Iyengar remarked "that was discussion and what happened later was singing".

I am happy that my humble appeal to the learned Vidwan Shri Venkatram and other delegates present to consider the matter regarding the Arohana-Avarohana

Chikkanayakanahalli Venkatesiah, Gajam Suryanaranappa, Chitalapalli Venkata Rao and undergone training under Chidambarayya who used to render several of Sadashiva Rao's compositions.

Sadashiva Rao was around 80 years old, when he passed away.

The mangala in Vasantha composed by Sadashiva Rao concluded this Leedem - recital 5

of the Raga Balahamsa in the light of the Sancharas occurring in the Kruthi "Evarunnaru Nannu Brochevaru" of Mysore Sadashiva Rao which is like a 'Lakshana Geeta' clearly spelling out the generally accepted Arohana-Avarohana Krama (ie)

"Sa Ni Da Pa Ma Ri Ma Ga Sa" was well-received and Ganakalabhooshanam Shri R.K. Padmanabha supported my contention with very firm reasons. I am thankful to Shri Padmanabha and all others.

Smt. Rani Satish rightly pointed out that complining honours are in expectation of something creative and outstanding from the recipient in future also. The Karnataka Ganakala Parishad appears to be on the ideal path. I am happy to express my willingness to associate myself with your Association and the Karnataka Ganakala Parishat.

Yours faithfully,

(G. BALASUBRAMANIAM)

STATEMENT ABOUT OWNERSHIP AND OTHER PARTICULARS OF NESARU TINGALOLE

1. Place of Publication : Mumbai
2. Periodicity of Publication: Monthly
3. Printer's Name : Aarati Art Printers
Citizenship : India
Address : 101, Varma Chambers,
11, Hornji Street,
Fort, Mumbai-400 001.
4. Publisher's Name : M. A. N. Prasad
Citizenship : India
Address : C/o. The Mysore Association,
393, Bhaudaji Road,
Matunga, Mumbai-400 019.
5. Editor's Name : M. A. N. Prasad
Citizenship : India
Address : C/o. The Mysore Association,
393, Bhaudaji Road,
Matunga, Mumbai-400 019.
6. Name & Address of
the Owner of Newspaper : The Mysore Association,
393, Bhaudaji Road,
Matunga, Mumbai-400 019.

I, M. A. N. Prasad hereby declare that the particulars given above are true to best of my knowledge and belief.

ಭಾರತೀಯ ಕಲೆ

ಸಾರನಾಥ ಮತ್ತು ಸಾಂಚಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಸಿಂಹಗಳುಳ್ಳ ಸ್ತಂಭಾಗ್ರಗಳು ಈ ವಿಕಾಸವಾದದ ಕೊನೆಯ ಹಂತದ ಶಿಲ್ಪಾಕೃತಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಸ್ತಂಭಾಗ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸಿಂಹಾಕೃತಿಯನ್ನು ಕಂಡರೆ, ಸಾರನಾಥದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ, ನಾಲ್ಕು ಸಿಂಹಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕೂಡಿರುವುದನ್ನು. ಈ ಸ್ತಂಭಾಗ್ರದಲ್ಲಿ ಕಮಲದ ಹೂವು ತಲೆ ಕೆಳಗಾಗಿದ್ದು, ಅದರ ಪಕ್ಕಗಳ ವಕ್ರತೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕಮಲದ ಹೂವಿನ ಮೇಲೆ ದುಂಡಗಿನ ಮಣಿ ಚೌಕಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಮಣಿ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿದ ಹಾಗೆ ಉಬ್ಬು ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಸಿಂಹ, ಜಿಗಿಯುತ್ತ ಓಡುವ ಕುದುರೆ, ಆನೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಷಭ - ಇವೇ ಈ ಉಬ್ಬು ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಯ ನಂತರ ಒಂದೊಂದು ಚಕ್ರವಿದ್ದು, ಆ ಚಕ್ರಗಳು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ದಿಕ್ಕೊಚ್ಚಿಯ ನಾಲ್ಕು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ. ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಸಿಂಹವೂ, ದಕ್ಷಿಣವನ್ನು ಕುದುರೆಯೂ, ಆನೆಯು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕನ್ನೂ ಮತ್ತು ವ್ಯಷಭವು ಪಶ್ಚಿಮವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಧಾನ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಈ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕಾಯುತ್ತವೆಂಬುದು ಬೌದ್ಧರ ನಂಬಿಕೆ. ಈ ಮಣಿ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಹಾಗೆ ಧರ್ಮ ಚಕ್ರವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುವುದೆಂದೂ, ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಧರ್ಮವು ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆಂದೂ ಅವರ ದೃಢ ವಿಶ್ವಾಸ. ತೀರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೇಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಸಿಂಹಗಳಿಗಿಂತಲೂ, ದುಂಡು ಮಣಿಚೌಕಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನವ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ನೈಜತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ರಚನೆಯು ಸಿಂಹಗಳ ರಚನೆಯಿಂದ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಸ್ತಂಭಾಗ್ರದಲ್ಲಿ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಬೆನ್ನು ತಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಸಿಂಹಗಳು ಕಮಲದ ಹೂವಿನ ನೈಜ ಆಕಾರವನ್ನೂ, ಸೊಗಸನ್ನೂ ಸಾರುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಅಲೆ ಅಲೆಯಾಗಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಗುಂಗುರು ಕೂದಲು, ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದಿರುವ ಮೀಸೆ ಮತ್ತು ತುಟಿಗಳ ಆಕೃತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧವಾಗಿ ಗುಂಗುರು ಕೂದಲು, ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದಿರುವ ಮೀಸೆ ಮತ್ತು ತುಟಿಗಳ ಆಕೃತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧವಾಗಿ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದರೂ, ಗುರುಗುಟ್ಟುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಬಾಯಿ ಮತ್ತು ಹಲ್ಲುಗಳು ಮಾತ್ರ ತುಂಬಾ ನೈಜವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಕಾಲಿನ ಮಾಂಸ ಖಂಡಗಳು ಮತ್ತು ಪಂಜಾಗಳು ಅರಣ್ಯ ರಾಜನ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ತೋರಿದೆ, ತುದಿ ಕಾಲುಗಳ ಬಾಗಿದ ಮೊನೆಯು

ಭಾರತೀಯ ಕಲೆ

ಭಾಗ - 12

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಹಾಗೂ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಗಳು ಬಹಳ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿವೆ. ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಶೈಲಿಗಳು ಬೆಳೆದು ಬಂದಿವೆ. ಓದುಗರಿಗೆ ಭಾರತೀಯ ಕಲೆಯ ಒಂದು ದರ್ಶನವನ್ನು ನೀಡಲು ನಾವು ಶ್ರೀ ಎನ್. ಮರಿಶಾವಾಚರ್ ಅವರು ಬರೆದಿರುವ ಭಾರತೀಯ ಕಲೆ ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಿಂದ ಆಯ್ದು ಭಾಗಗಳನ್ನು ನೇಸರುವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಸ್ವತಃ ಕಲಾವಿದ, ಶಿಲ್ಪಿ, ಛಾಯಾಗ್ರಾಹಕರಾಗಿರುವ ಮರಿ ಶಾವಾಚಾರ್ ಕಲೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಕಲಾಚಿಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪೂರ್ತಿ ತಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಗುರುಗಳ ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅನಾಗರಿಕ ಕ್ರೂರತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವಂತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಮೂಲ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಒಂದು ಧರ್ಮ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿರುವಂತೆ ರಚಿತವಾಗಿತ್ತು. ಈಗಲೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರದ ಗುರುಗಳು ಮಸುಕಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸಿಂಹಗಳ ಶಿರಗಳು, ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿ ಕೊರೆದಿರುವ ಗೆರೆಗಳಿಂದ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಮಾಂಸಖಂಡ, ತ್ರಿಕೋನಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಣ್ಣುಗಳು ಪರ್ಶಿಯಾದ ಸಿಂಹವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಕೃತಿ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅಪೋಮಿನಿಡ್ ಪ್ರಭಾವವು ಖಚಿತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅನುಭವದಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿವಾದದ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಗತಿ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ರಚನಾಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಈ ಸಾರನಾಥದ ಸಿಂಹ ಸ್ತೂಪಾಗ್ರವು ಈಗ ಭಾರತ ಗಣರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕೃತ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಸಾಂಚಿಯ ಸ್ತಂಭಾಗ್ರವು ಸಾರನಾಥದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತದೆಯಾದರೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕತೆಯ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ದುಂಡು ಮಣಿಚೌಕಟ್ಟಿನ ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಅಲಂಕಾರ ಪಟ್ಟಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಎತ್ತರ ಹಾಗೂ ಕಿರಿದಾದ ಉಬ್ಬು ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಸ್ತಂಭಾಗ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿರುವುದು ಸಾರನಾಥದಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ.

ಸ್ತೂಪಗಳ ಮೇಲಿನ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚಿತ್ರಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ಧೌಲಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಶಿಲ್ಪಾಕೃತಿ ಆನೆಯದಾಗಿದ್ದು, ಕಲ್ಲು ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ

ಹೊರಬರುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕೊರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಸ್ತೂಪಾಗ್ರಗಳ ರಚನೆಗಿಂತಲೂ ಇದರ ರಚನಾ ಶೈಲಿಯು ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದು, ಸ್ವಳಿಯತೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರಾಕಾರದ ಒಂದು ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಮುದ್ರೆಯು ಮೃದುತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಈ ಪ್ರಾಣಿಯ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ತುಸು ಎದ್ದಿರುವ ಬಲಗಾಲು ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ನೀಳವಾಗಿ ಹರಿದಿರುವ ಸೊಂಡಿಲು, ಈ ಪ್ರಾಣಿಯು ಮುಂದೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತಿರುವಂತೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಆನೆಯ ಚಿತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಸಿಂಹದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಅವು ಹೆಚ್ಚು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಶೈಲಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಸಾಂಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಗಜಸ್ತೂಪಾಗ್ರಕ್ಕಿಂತ ಇದು ಹೆಚ್ಚೇನೂ ಅಧುನಿಕವಾಗಿಲ್ಲ. ಅಸಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರಚನೆಯಾದ ಆನೆ, ರಾಂಪುರ್ವದ ವ್ಯಷಭ ಮತ್ತು ಸಾಂಕೃತದ ಆನೆ - ಇವುಗಳು ಬೇರೊಂದು ಕಲಾ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ. ಬಹುಶಃ ಸಿಂಧೂಕೊಳ್ಳದ್ದಾಗಿರಬಹುದು. ಈ ಪ್ರಾಣಿ ರಚನೆಗಳು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ. ಸುಂಗರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾರಂಭದ ಅಂಥ ಅರಸು ವಂಶಾವಳಿಗಳ ಆಡಳಿತ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರಾಜಮನೆತನಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಕಲೆಯು ಹೇಗೆ ಬೆಳೆಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ, ಬೂದು ಬಣ್ಣದ ಮರಳುಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಮೌರ್ಯರ ಕಾಲದ ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶಿಲ್ಪಾಕೃತಿಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೇ ಹೇಗೆ ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ತುಸು ಗಮನಿಸುವಾ. ಈ ಶಿಲ್ಪಾಕೃತಿಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಿನಿಯರ ಚಿತ್ರಗಳಾಗಿವೆ. ಎಲ್ಲಾ ಯಕ್ಷರೂ ಕೆಲವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದ ಬಲಿಷ್ಠಕಾಯ, ಜಡತ್ವ, ಎದ್ದುಕಾಣುವ ಹಣೆ (frontal conception), ದುಂಡಾದ ಬಲಿಷ್ಠ ಕಾಲುಗಳು, ಚಪ್ಪಟೆಯ ಬೆನ್ನು, ದುಂಡಗಿನ ಮೊಣಕೈಗಳು, ಎದೆ ಮತ್ತು ಹೊಟ್ಟೆ - ಇವುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಕಾಣುವ ಭಿನ್ನತೆಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಈ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿರುವ ಒರಟುತನ ಹಾಗೂ ನೇರತ್ವಗಳು ದೇಶೀಯ ಚೇತನವನ್ನು ಹೊರಹಾಕುತ್ತವೆ. ಹಾಗೂ ನಂತರದ ಶಿಲ್ಪ ಕಲಾಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಘಟಾಕೃತಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯ ದೃಶ್ಯ, ಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಅವರ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಚಾಸ ಕ್ರಿಯೆಯಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕೆಳಗಿನ ಉಡುಗೆ ಒದ್ದೆ ಬಟ್ಟೆಯಂತೆ ನೇತಾಡುತ್ತದೆ. ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಬಿಗಿದಾದ ಕಟಿಬಂಧವಿದ್ದು, ಅದರ ತುದಿಗಳು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಳಿಬಿದ್ದಿವೆ. ಮಡಿಲೆಗಳು ಸಮಾನಾಂತರ ಗೆರೆಗಳಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಪಾಟ್ಯಾ ಮತ್ತು ಪಾರ್ಶ್ವಾ ಯಕ್ಷರ

ಶಿಲ್ಪಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಪವಾಯಾದ ಮಣಿ ಭದ್ರ ಯಕ್ಷನ ಶಿಲ್ಪಕಲಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಪಾರ್ಶ್ವಾಂ ಮತ್ತು ಪವಾಯಾ ಯಕ್ಷರ ಕೃತಿಗಳು ಪಾಟ್ಯಾದ ಯಕ್ಷನ ಶಿಲ್ಪ ಚಿತ್ರಕೃತಿಯೂ ತುಸು ಒರಟಾಗಿವೆ. ಮುಂಭಾಗದ ಚಿತ್ರಣ, ತುಸು ಬಾಗಿಡ ಕಾಲುಗಳು ಮತ್ತು ಉಡುಗೆಗಳ ನೆರಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಒರಟುತನ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ದೀವಾರ್‌ಗಂಜ್‌ನ ಯಕ್ಷಿಣಿಯ ಶಿಲ್ಪಕೃತಿಯು ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಒರಟುತನದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಪಾಟ್ಯಾದ ಯಕ್ಷರ ಮೇಲಿನ ಅರ್ಧಭಾಗ ಮಾತ್ರ ಮೌರ್ಯ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುವ ಮೆರುಗು ಕಂಡುಬಂದರೆ, ದೀವಾರಂ‌ಗಂಜ್ ಯಕ್ಷಿಣಿಯ ಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರವು ಕಾಂತಿಯುತವಾದ ಮೆರುಗನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಲೇಖಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಮೌರ್ಯರ ಆಸ್ಥಾನ ಕಲೆಯು ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಿರುವುದರ ಸೂಚನೆಯಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಲಕ್ಷಣ ಯಕ್ಷಿಣಿಯ ಆಕೃತಿಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದುಂಡಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗೂ ಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಮುಂದುಗಡೆ ಮಾತ್ರ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುವ ಯಕ್ಷರ ಹಾಗೆಲ್ಲ. ಅಭರಣಗಳ ಹಾಗೂ ಬಟ್ಟೆಗಳ ವಿವರಣೆ ಯಕ್ಷರ ಹಾಗೆಯೇ ಇದೆ. ನಂತರದ ಭಾರತೀಯ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ಸ್ತ್ರೀಯ ಶಿಲ್ಪ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಈ ಯಕ್ಷಿಣಿಯ ಶಿಲ್ಪದ ರೂಪುರೇಷೆಗಳು ಹೇಗೆ ಅವರತ್ತ ಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಮನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸ್ತ್ರೀ ಶರೀರದ ವಕ್ರ ರೇಖೆಗಳು ಮತ್ತು ಕೇಶರಾಶಿ ಮಥುರಾಮದಲ್ಲಿರುವ ನಂತರದ ಯಕ್ಷಿಣಿಯರನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ನೆತ್ತಿಯನ್ನು ತಿಲಕ ಮಣಿಯು ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಅರ್ಧ ಭಾಗವು ತುಸು ಮುಂದೆ ಬಾಗಿದೆ. ತುಂಬಿದ ಸ್ತನಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಲಯಬದ್ಧವಾಗಿ ಇಳಿಬಿದ್ದಿರುವ ಹಿರಣ್ಮಲೆಯು ಕಿರಿದಾದ ನಡುವನ್ನು ತಲುಪಿದೆ. ಅಗಲವಾಗಿರುವ ಟೊಂಕವು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಕಾಲಿನವರೆಗೆ ಕಿರಿದಾಗುತ್ತಾ ಸುತ್ತಲೂ ಭಾರವಾದ ಅಭರಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಶರೀರವನ್ನು ಭೋಗಾಕಾರವಾಗಿ ರಚಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಣ್ಣು, ಗದ್ದ ಮತ್ತು ಕಿಬ್ಬೊಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಹಕ ಆಕರ್ಷಣೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಈ ವಿಗ್ರಹಗಳು ಸ್ತಂಭಾಗ್ರಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಥಳೀಯ ಶೈಲಿಯವಾಗಿದ್ದು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವಂತೆಯಾಗಲೇ, ರಾಜಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಥವಾ ವಿಚಾರಗಳನ್ನಲ್ಲ. ಸುಂಗರಿಂದ ಮೌರ್ಯರ ಪರಾಜಯವಾದ ನಂತರ ಆಸ್ಥಾನ ಕಲೆಯು ತನ್ನ ಸಹಜ ಸಾವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು ಹಾಗೂ ಜಾನಪದ ಕಲೆಗೆ ಹೊಸ ಹುಟ್ಟನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಜನರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕಲೆಯು

ಜನರಿಂದಲೇ ಪುನಃ ಗುರ್ತಿಸಲ್ಪಡುವಂತಾಯಿತು.

ಸುಂಗರ ಯುಗ

ಆಶೋಕನ ೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕ್ರಮೇಣ ಕ್ಷೀಣಾವಸ್ಥೆಗೆ ಕಾರಣವೇನೆಂಬುದು ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ. ಕಾರಣವಿರಬಹುದಾದ ಹಲವಾರು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ, ಅಶೋಕನು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ, ಅಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ನೆಲೆಯೂರಿಸುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಹೊಸ ಕಾನೂನು ಸಂಹಿತೆಯೊಂದನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದನು. ಪ್ರಾಣಿವಧೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಹಬ್ಬ, ಜಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಸೇರುವುದನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿದನು.

ಈ ಹೊಸ ಕಾನೂನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡ ಜನರು ತಮ್ಮ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಎತ್ತು ಬಿದ್ದಿದೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಈ ನಿಬಂಧನೆಗಳು ತೊಡಕನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದರು. ಈ ಹೊಸ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಜನರಿಗೆ ಕಿರುಕುಳ ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ರಾಜನ ಪ್ರೀತ್ಯಾದರಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಗಳಿಸಬಹುದೆಂದು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಂಬಿದರು. ಕೆಲವು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ನಿರಂಕುಶಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದಾಗ, ಹಿಂಸಾಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಬಳಸಲಾಯಿತು. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ದಮನಗೊಳಿಸುವ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಮೌರ್ಯರ ಅರಸ ಬೃಹದ್ರಥನ ಸಾವಿನೊಂದಿಗೆ ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದಳಪತಿಯಾಗಿದ್ದ ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರ, ಸುಂಗರಿಂದ ಬೃಹದ್ರಥನು ಕೊಲೆಗೈಯಲ್ಪಟ್ಟನು.

ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೧೮೮ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೩೩ರ ವರೆಗೆ, ಸುಂಗರು ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರು ಪುನಃ ತಮ್ಮ ಹಳೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಭಾರ್ಹಟ್ ಮತ್ತು ಬೋಧಗಯಾಗಳಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜನರು ತಾವು ನಂಬಿದ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಾ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಪ್ರೀತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಪುನರಾಂಭಿಸಿದರು. ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅವನತಿಯನಂತರ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಯಕ್ಷ, ಯಕ್ಷಿಣಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಸುಂಗರು ಧರ್ಮದಿಂದ ಹಿಂದೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿದ್ದರೂ,

ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಯತ್ನ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಬುದ್ಧನ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧರ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು. ಜನರು ತಮ್ಮ ಕಲೆಗಳ ಅಭಿರುಚಿಗಳನ್ನು ಬಿಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಮೇಲೆ ಆಧಾರಪಡೆದಿಟ್ಟಿರುವರು. ಮೌರ್ಯರ ಕಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇದ್ದಂತಹ ಅಬೆಮಿನಿಡ್ ಪ್ರಭಾವ ಕ್ರಮೇಣ ಮರೆಯಾಯಿತು. ಮೌರ್ಯರ ಕಾಲದ ಶಿಲ್ಪಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತೀರ ವಿರಳವಾಗಿ ಮಾನವಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಸುಂಗರ ಕಾಲದ ಕಲಾಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಹರಡಿರುವ ಉಬ್ಬು ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವಾಕೃತಿಗಳನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೋಡಬಹುದು.

ಸುಂಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯು ಪ್ರಾಚೀನ ಹಂತದಿಂದ ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಪ್ರೌಢ ಹಂತಕ್ಕೆ ವಿಕಸಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣುತ್ತೇವೆ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವ ಶಿಲ್ಪಗಳೆಂದರೆ ಭಾರ್ಹಟ್ ಮತ್ತು ಬೋಧಗಯಾಗಳಲ್ಲಿರುವ ಎರಡನೇ ಸಾಂಚಿಸ್ತೂಪದ ಶಿಲಾವೇದಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ತೋರಣಗಳು. ಎರಡನೇ ಶಾಂಚಿಸ್ತೂಪದ ಮೇಲಿನ ಕೆತ್ತನೆಗಳು ಬಹುಶಃ ಸುಂಗ ಕಲೆಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ

ಮಹಾಕವಿ ಚಾತಕ, ಸುಂಗರು

ಮಾದರಿಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಇವುಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಾಜಾಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾಣಬಹುದು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಮಲದಾಕಾರ ಪದಕಗಳು ಅಥವಾ ಆಯತಾಕಾರದ ಅಂಕಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿತ್ರ ಇಲ್ಲವೇ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ದಾನಿಯ ಅಥವಾ ಮಿಥುನ ಚೋಡಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಂತಹ ಒಂದು ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ಮಿಥುನ ಚೋಡಿಯ ಕೆಳಗೆ ಬಾಕು ಮತ್ತು ಡಾಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತಲೆಗೆ ರುಮಾಲು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು, ಹಿಂಗಾಲುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಮುಂಗಾಲಿನ ಪಂಜಗಳಿಂದ ದಾಳಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಸಿಂಹವನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಮೇಲಿನ ಎರಡು

ಅಂಕಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖಾಸನಗಳಂತೆ ಕಾಣುವ ಶಿಲಾತಳಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುವ ಆಕಾರಗಳನ್ನು ಆಂಧ್ರದ ಜಗ್ಗಯ್ಯಪೇಟೆ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆಕೃತಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ನೆರಳಿನಂತೆ ಕಾಣುವಂಲಂಬವಾಗಿ ಉಬ್ಬುಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಧ್ಯದ ಆಕೃತಿಯ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತೆ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆಕೃತಿಗಳ ಸುತ್ತಲಿನ ನೆರಳು ಶಿಲ್ಪ ಸಂಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಆಳವಿರುವಂತೆ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವು ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆಕೃತಿಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸದ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆದರೂ ಸುಂಗರ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವಾದ ಸಾಮರಸ್ಯತೆಯು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಭಾರ್ಹಟ್‌ದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಸೇನಚಿತ್ತು ಸ್ತಂಭವು ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಆಲಂಬುಷ, ಮಿಶ್ರಕೇಶಿ, ಪದ್ಮಾವತಿ ಮತ್ತು ಸುಭದ್ರರೊಂದಿಗೆ ನೃತ್ಯ ಮಾಡುವ ಅಪ್ಸರೆಯನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದಿರುವ ರೇಖೆಗಳನ್ನೂ ಸ್ತಂಭಗಳ ಮೇಲೆ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ ಇಂಡಿಯನ್ ಮ್ಯೂಸಿಯಂನಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಾಗಿರುವ ಭಾರ್ಹಟ್ ಸ್ತೂಪದ ಉಳಿಕೆಗಳು ವೇದಿಕೆ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ತೋರಣದ ಭಾಗಗಳಾಗಿವೆ. ತುಂಬಾ ವಿಶದವಾಗಿ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ದೃಶ್ಯಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬುದ್ಧನ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಅಂಶಗಳಾಗಿವೆ. ಚೌಕ, ಆಯತ, ದುಂಡು ಮತ್ತು ಅರ್ಧ ಚಂದ್ರಾಕೃತಿಯ ಆಕಾರಗಳ ಅಂಕಣಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅಂಕಣಗಳನ್ನು ತಾವರೆ ಪದಕಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿ ಇತರ ರಚನೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ಕೊರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಭಾರ್ಹಟ್ ವೇದಿಕೆ ಕಂಬದ ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಅಲಂಕಾರಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಕಮಲದ ಹೂಪದಕಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು. ಮತ್ತೊಂದು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಆಭರಣಹಾರಗಳನ್ನು, ಎಲೆಗಳನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಕುಟಾಂಜನದ ಕೆಲವು ಪದಕಗಳು ತೆರೆದ ಕಮಲದ ಹೂಗಳಾಗಿದ್ದು, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ರುಮಾಲು ಸುತ್ತಿದ ಮಾನವ ಶಿರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

ಮಹಾದ್ವಾರಗಳ ಸ್ತಂಭಗಳ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಅಡ್ಡಕಟಾಂಜನಗಳ ಮೇಲೆ ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಿಣಿಯರ ಸಹಜಾಕಾರದ ನಿಂತಿರುವ ಭಂಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಪಾರೋಚ್ಚಿ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಯಕ್ಷ ಸೂಜಾವಸವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು. ಮುಂದೆ ಸುದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಚುಲಕೋಕ ಯಕ್ಷಿಣಿಯರನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಚುಲಕೋಕ ಯಕ್ಷಿಣಿಯು ಒಂದು ಮರವನ್ನು ಆಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಮರವು

ಹೂಗಳನ್ನು ಬಿಡಲು ವಿಕಸಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ, ಯಕ್ಷಿಣಿಯು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅದರ ಮೈ ದಡವುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದ ಗರ್ಭದಾನದ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಚಿತ್ರಣ. ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಿಣಿಯರು ಆಲಿಂಗನದಿಂದ ಅಥವಾ ಬರೀ ಸ್ಪರ್ಶ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಮರಗಳು ಹೂಗಳನ್ನು ಬಿಡುವಂತೆ ಫಲವತ್ತಾಗಿ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದರೆಂದು ವಿವರಿಸುವ ಪುರಾಣಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ. ಯಕ್ಷಿಣಿಯ ಆಕಾರ ದುಂಡಾಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಬಾಗಿರುವ ಮರದ ದಿಂಡು, ಕೊಂಬೆಗಳು, ಅವಲ ಎತ್ತಿದ ಮೊಳಕೆ, ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವ ಎಡಗೈ ಮತ್ತು ಎಡಗಾಲುಗಳ ಭಂಗಿಯು ಅವಳ ಮೋಹಕತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ತುಂಬಾ ನಿಖರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿರುವ ಆಭರಣಗಳ ಕೆತ್ತನೆಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ತೋಳುಗಳ ಮೇಲೆ ಐದು ಪದಕಗಳನ್ನೂ, ತೋಟಾಳನ್ನಿಡುವ ಕುಣಿಕೆಯ ಎದೆ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೂ, ಎದೆ ಮತ್ತು ಕಟಗಳನ್ನೂ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಉಡುಪು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿದ್ದು, ಅಂಚುಗಳವರೆಗೆ ಮಡಿಲೆಗಳು ಸುಂದರವಾಗಿ ಮೂಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಚುಲಕೋಕ ಯಕ್ಷಿಣಿಯ ತೂಗಾಡುವ ಭಂಗಿಗೆ ಭಾರ್ಹಟ್‌ನ ಕುವೇರ ಯಕ್ಷನ ನಿಂತಿರುವ ಭಂಗಿಯನ್ನು ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಯಕ್ಷನ ಬಲಗಾಲು ಮಾತ್ರ ತುಸು ಬಾಗಿರುವುದು, ಮಿಕ್ಕ ಶರೀರ ನೇರವಾಗಿರುವುದು, ಕೈಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳು ಸೆಚಿದ ಹಾಗೂ ಚಪ್ಪಟೆಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಚುಲಕೋಕ ದೇವತೆಯ ಉಡುಪಿನಂತೆಯೇ ಈ ಯಕ್ಷನ ಉಡುಪಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿ ಎಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಗರೆ ಅಂಚುಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಭಾರ್ಹಟ್‌ನ ಒಬ್ಬ ಸೈನಿಕ ಶಿಲ್ಪವು ಮತ್ತೊಂದು ಕುತೂಲಕಾರಿ ಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ತಲೆಪಟ್ಟಿಯ ಹೊರಗೆ, ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಕೆಳಗೆ ಗುಂಗುರು ಕೂದಲು ನೇತಾಡುತ್ತಿದೆ. ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಎಲೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಇರುವ ಒಂದು ಹೂವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವನು. ಕುವೇರ ಯಕ್ಷನ ಹಾಗೆಯೇ, ಇವನ ಮುಂಭಾಗದ ಭಂಗಿಯೂ ಗಡುಸಾಗಿದೆ. ಉಡುಪು ಸಮಾನಾಂತರ ಗೆರೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ ಮಡಿಲೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಚಿಪ್ಪಿನ ಮಾದರಿಯ ಅಂಚುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಜಾತಕ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಗೆಲುವು, ಉತ್ಸಾಹಗಳು ಭಾರ್ಹಟ್‌ನ ಚೌಕಾಕಾರದ ಪ್ರಾಂಗಣಗಳ ಅಂಕಣಗಳ ದೃಶ್ಯಗಳಲ್ಲಿ

ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಅಜಾತ ಶತ್ರು ಸ್ತಂಭ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿರುವ ಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಚಿತ್ರವೂ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡ ಹಾಗೆ ಚಲನ ಶೂನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ತುಂಬಾ ಒತ್ತಾಗಿ ತುಂಬಲಾಗಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳು ಗಡುಸಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದು, ಕೈಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಬೆಳಕು, ನೆರಳುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾತ್ರ ಅತಿ ಗಂಭೀರತೆಯ ವೈಪರೀತ್ಯವನ್ನು ತಮನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾರ್ಹಟ್‌ನ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪಗಳು ಸಪ್ತಾಹಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಶಿಲ್ಪಾಕೃತಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ಕೊಡುವಂತಹ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಆಳವಿಲ್ಲ. ಚಪ್ಪಟೆಯ ಹಲಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮೇಣದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಅಂಟಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ, ಕಲಾವಿದನು ಮಾನವಾಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲಾ ವಿಧದ ಭಂಗಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಶ್ರಮಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ನ್ಯೂನತೆಯು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಶರೀರವು ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳ ಮಿಶ್ರಣವಾಗಿ ಕಂಡರೂ, ಜೀವಂತಿಕೆಯ ಅಕ್ಷಣಗಳಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಜೀವನದ ನಾನಾ ಮುಖಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವಲ್ಲಿ ಕಲಾವಿದನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ, ಉತ್ಸುಕತೆ, ಆನಂದ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನೂ ಕೂಡಾ ಕೈಬಿಡದಂತೆ ಕತೆಗಳನ್ನು ಶಿಲ್ಪ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಜನಜೀವನದ ವಿವಿಧ ವೈವಿಧ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಅಲ್ಲಿಯ ದೃಶ್ಯಗಳು ತುಂಬಾ ಇವೆ. ಅವರ ದೈನಂದಿನ ವೃತ್ತಿಗಳು, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು, ಹಬ್ಬಗಳು, ಮನೆಗಳು ಮತ್ತು ಅರಮನೆಗಳು, ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಗಳು ಮತ್ತು ಅಲಂಕಾರದ ಆಭರಣಗಳು - ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು, ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸದ ಅಮೂಲ್ಯ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿವೆ. ಭಾರತೀಯ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಅಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಕೆತ್ತನೆಗಳು ನಮಗೆ ತುಂಬಾ ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ.

ಮೃಗ ಅಥವಾ ರುರು ಜಾತಕದಲ್ಲಿ ಭಾರ್ಹಟ್ ವೇದಿಕೆಯ ಪದಕದಾಕಾರದ ಕೆತ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವ ಹಾಗೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಹೇಳುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅವಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಒಂದು ಕತೆಯ ಘಟನಾವಳಿಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಕೆತ್ತನೆಯ ಮೂಲಕ ಚಿತ್ರೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗಂಗಾ ನದಿ ಹತ್ತಿರದ ಒಂದು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ 'ರುರು' ಎಂಬ ಬಂಗಾರದ ಜಿಂಕೆಯೊಂದು ವಾಸಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಜಿಂಕೆಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಮುಖ್ಯ ಘಟನಾಳಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. 'ರುರು' ಜಾತಕ ಕಥೆಗಳು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಜರುಗಿದ ಮೂರು ಘಟನಾವಳಿಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ದುಂಡು ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಒಂದು ಪದಕದಲ್ಲಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಪಾರಿಯ ಮಗನನ್ನು

ಬಂಗಾರದ ಬೆಂಕಿಯು ತನ್ನ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ದಡಸೇರಿ ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ ಚಿತ್ರ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ರಾಣಿಯ ಕನಸಿನಲ್ಲಿನ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಈ ಬಂಗಾರದ ಬೆಂಕಿಯು ಇರುವ ಸ್ಥಳದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಆ ಕೃತಘ್ನ ಬಾಲಕನು ವಾರಣಾಸಿಯ ಅರಸನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಅರಸನು ಅಡವಿಗೆ ಆ ಬಾಲಕನೊಂದಿಗೆ ಬಂದು, ಬೆಂಕಿಗೆ ತನ್ನ ಬಾಣದಿಂದ ಗುರಿಯಿಡುವುದನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಪದಕದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೊನೆಯ ಪದಕದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಬಿಸುಡಿ, ಬೆಂಕಿಯ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಭಾಷಣವನ್ನು ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿರುವ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರ್ಹೂಟ್‌ನ ಮತ್ತೊಂದು ಪದಕ ಶ್ರೇಣಿಯು 'ಮಹಾಕವಿ ಚಾತಕ'ವನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಬುದ್ಧನು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿದ್ದು, ಕವಿಗಳ ಗುಂಪೊಂದರ ಅರಸನಾಗಿ ಗಂಗಾ ನದಿಯ ಬಳಿ ಉತ್ತಮ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಒಂದು ಮಾವಿನ ಮರದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ವಾನರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಮುಖ್ಯ ಘಟನಾವಳಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಚಾತಕ ಕಥೆಗಳು. ವಾನರ ಅರಸನು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಾವಿನ ಮರವು ನೀಡುವ ಹಣ್ಣುಗಳ ಮಾಧುರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದ ವಾರಣಾಸಿಯ ರಾಜ ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತನು ಕವಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ಆ ಮರವನ್ನು ತೆಗೆದು ಹೋಗಲು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ವಾನರ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಬೋಧಿಸತ್ವನು ಮರವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಆಕಾರವನ್ನು ವಿಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಜೀವವನ್ನೇ ತೊರೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತನ ದಾಯಾದಿ ಬಂಧುವಾದ ದೇವದತ್ತನು ಕವಿರಾಜನ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಜಿಗಿದು ತನ್ನ ಆಯುಧದಿಂದ ಅದರ ಶರೀರಕ್ಕೆ ತುಂಬಾ ಘಾಸಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬೋಧಿಸತ್ವನ ಈ ಆತ್ಮತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತನು ತುಂಬಾ ಮರುಗುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಬೋಧಿಸತ್ವನಿಗೆ ಉಪಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮರದಡಿಯಲ್ಲಿ ಮರಣೋನ್ಮುಖ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬೋಧಿಸತ್ವನು ಅರಸನಿಗೆ ಆತನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಹಿತವಚನಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ದೃಶ್ಯಗಳಿದ್ದು, ಎರಡರಲ್ಲಿ ಕವಿರಾಜನ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಬೋಧಿಸತ್ವನು ಕಾಣಿಸುತ್ತಾನೆ.

'ಮಾಯಾದೇವಿಯ ಕನಸು' ಅಂದರೆ ಬುದ್ಧನ ತಾಯಿಯಾದ ಮಾಯಾ ದೇವಿಯು ಕಂಡ ಕನಸಿನ ಕಥಾವಸ್ತು ತುಂಬಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ರಾಣಿ ಮಾಯಾದೇವಿಯು ತನ್ನ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ 'ತುಷಿತ' ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಒಂದು ಬಿಳಿಯಾನೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಇಳಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ. ಆನೆಯು ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿ ಪರ್ವತದ ಹಾಗೆ

ಇದ್ದು, ಚಂದ್ರನ ಹಾಗೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಭಾರ್ಹೂಟ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಈ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ತುಂಬಾ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಮಾಯಾದೇವಿಯು ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಹಾಸಿಗೆಯ ಇಕ್ಕೆಲಗಳಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಪರಿಚಾರಿಕೆಯರು ಕುಳಿತು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಒಬ್ಬಳು ಆಕಳ ಬಾಲದಂತಿರುವ ಚೌರಿಯಿಂದ ನೋಣಗಳನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಕಾಲಿನಕಡೆ ಇರುವ ದೀಪವು ಆಗ ರಾತ್ರಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಬೋಧಿಸತ್ವ ಆನೆಯು ತನ್ನ ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ ಶರೀರದಿಂದಾಗಿ ದೃಶ್ಯದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ನಿಧಾನವಾಗಿ ಅದು ಮೇಲಿನಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿದೆ.

'ತ್ರಯತ್ರೀಶದಿಂದ ಇಳಿಯುವಿಕೆ' ಎಂಬುದು ಬುದ್ಧನ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಪುರಾಣ ಕಥೆಯಾಗಿದೆ. ತ್ರಯತ್ರೀಶವೆಂದರೆ ಮೂವತ್ತುಮೂರು ದೇವರುಗಳಿರುವ ದೇವಲೋಕ. ಇಂತಹ ದೇವಲೋಕದಿಂದ ಮಾನವ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಬುದ್ಧನು ಇಳಿದು ಬಂದನೆಂದು ನಂಬಿಕೆ. ಭಾರ್ಹೂಟ್‌ನ ಈ ಉಬ್ಬು ಚಿತ್ರ ಶಿಲ್ಪಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ವಿಣಿಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಮೇಲಿನ ಮತ್ತು ಕೆಳಗಿನ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನ ಕಾಲ ಹೆಜ್ಜೆ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ತ್ರಯತ್ರೀಶದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿದುಬಂದನೆಂದು ಅರ್ಥ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧನ ಇತರ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಎಡಬದಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಸಿಂಹಾಸನ, ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಪವಿತ್ರ ಮರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆ. ಬಲಬದಿಗೆ ಭಕ್ತರು ಒತ್ತೊತ್ತಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಸಾಲುಗಟ್ಟಿ ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ರದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚೇತನಾಶಕ್ತಿಗಳು ಹಾರಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ ಇಂಡಿಯನ್ ಮ್ಯೂಸಿಯಂನಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಪದಕಾಕಾರದ ಶಿಲ್ಪಾಕೃತಿಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವ. ಇದು ಕೂಡಾ ಭಾರ್ಹೂಟ್‌ನ ವೇದಿಕೆಗಳಲ್ಲೊಂದು. 'ಜೇತವನ ಹೂದೋಟದ ಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಈ ಶಿಲ್ಪ ಪದಕಾಕೃತಿಗೆ. ಆನಂತ ಪಿಂಡಿಕನೆಂಬ ಬಡ್ಡಿ ವ್ಯವಹಾರಸ್ಥನು ಬುದ್ಧನಿಗೆ ಜೇತವನವೆಂಬ ಹೂದೋಟವನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದ ಘಟನೆಯನ್ನು ಈ ಚಿತ್ರ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಜೇತನೆಂಬ ಅರಸು ಕುಮಾರನಿಗೆ ಸೇರಿದ ಆಸ್ತಿಯಾಗಿತ್ತು ಈ ಹೂದೋಟ. ಇದನ್ನು ಮಾರಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ನಿಬಂಧನೆಯೊಂದನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದನು ಜೇತನು. ಕೊಳ್ಳಬಯಸುವವನು ಆ ಹೂದೋಟದ ಸಂಪೂರ್ಣ ನೆಲವನ್ನು ಮುಚ್ಚುವಷ್ಟು ಬಂಗಾರದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ಆ ನಿಬಂಧನೆ. ಭಾರ್ಹೂಟ್‌ನ ಈ ಒಂದು ಪದಕ ಮೇಲಿನ ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ಅನಂತ ಪಿಂಡಿಕನು ಪೂರೈಸಿ ಆ

(ಪುಟ 13ಕ್ಕೆ)

ಸಂದರ್ಶನ...

(ಪುಟ 40ರಿಂದ)

ಕುರಿತೇ ಇರುವ ವಿಚಾರ ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಮೊತ್ತ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಇತರ ದರ್ಶನಗಳಿಗಿಂತ ಹೇಗೆ ಭಿನ್ನ?

ಉತ್ತರ : ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತ ವೈದಿಕ ದರ್ಶನ, ಉಪನಿಷತ್ತು, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ, ಭಗವದ್ಗೀತೆ, ಮೊದಲಾದ ಒಳ್ಳೆಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಸಮಾನತೆ, ಸಮಭಾ ಶರಣಾಗತಿ, ಪರಸ್ಪರ ಗೌರವ ಮೊದಲಾದ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರಳಿನಂತ ದರ್ಶನವಿದು. ಭಾಷೆ, ಜಾತಿ, ಮತವನ್ನು ಮೀರಿನಂತವರು ರಾಮಾನುಜರು. ಅಹಂಭಾವ ರಹಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಮನ್ನಣೆ ನೀಡಿದರು. ಇಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲುವವರು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸಲ್ಲುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ನಿಲುವು ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರದು. ಜಾತ್ಯಾತೀತಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡಿದ ಅವರು ಮಹಾನ್ ಸುಧಾರಣಾವಾದಿ. ನಮ್ಮಾಳ್ವಾರ್ ರಚಿಸಿದ ದಿವ್ಯ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ವೇದಕ್ಕೆ ಸಮಾನ ಎಂದು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದರು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಬೆಳ್ಳಿ ತೆರೆಯ ನಿಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೇ?

ಉತ್ತರ : ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಆಸಕ್ತಿಯಿತ್ತು. ಶಾಲಾ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿನ ನಾಟಕೀಯತೆಗೆ ಮಾರು ಹೋಗಿದ್ದೆ. ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರ ಕುರಿತು ಒಂದು ಚಲನ ಚಿತ್ರ ತಯಾರಿಸಲು ಜಿ.ವಿ. ಅಯ್ಯರ್ ಮುಂದಾದರು. ರಾಮಾನುಜರ ಪಾತ್ರಮಾಡಲು ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಹೀಗಾಗಿ ಬೆಳ್ಳಿ ತೆರೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಯಿತು. ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ನನಗೆ ರಾಮಾನುಜಾರ್ಯರಾಗಿ ನಟಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ಒಂದು ಯೋಗಾಯೋಗವೇ ಸರಿ.

ಪ್ರೊ. ಲಕ್ಷ್ಮೀತಾತಾಚಾರ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ನಾನಿನಾದ್ಯಂತ ಓದಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಈಗ ಅವರಿಗೆ 68ರ ಹರೆಯು, ಆದರೂ ಯುವಕರೂ ನಾಡುವಷ್ಟು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅನೇಕ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಲಹೆಗಾರರಾಗಿ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಅಕಾಡೆಮಿಗಳ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಅವರು ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬುದ್ಧಿ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ನಮ್ಮ ಯುವ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ. ಎನ್ನುವ ಅವರು ಹೊಸ ಶೋಧಕ್ಕಾಗಿ ಸದಾ ಹಂಬಲಿಸುವ ಅನನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

THE ONE AND THE ONLY B. V. KARANTH

- C. Sitaram

So much has been written, and so much has been said and shown about B. V. Karanth in the print and electronic media that to say anything more may appear superfluous. Yet when we think of the man and his works, the trials and tribulations that he went through not only when he was in his formative years but also when he became an all India figure, and his simplicity and child-like innocence that he managed to retain within him in spite of whatever had happened to him off and on the stage leaves one with wonder. The last time I met him was when he was the director of 'Rangayana' in the nineties. I had gone there to attend the maiden presentation of 'Bhoomigeetha.' I did not find his rendering on the stage of the highly acclaimed work of Gopalakrishna Adiga particularly impressive. It lacked the creativity that one associated with Karanth.

But what he said when I went to take leave of him the next day gave me an insight to his character. 'I do not know whether I have not spoken to you or you have not spoken to me, but think we must meet someday and have a real interaction,' he said. This was modesty to the limit, because in the first place my line was Kannada films and not theatre and secondly I never merited a place among the intellectual giants of cinema, theatre and literature, who had all praised Karanth to the heavens, ever since the early seventies when the Kannada amateur theatre reverberated with his glorious presentation of 'Oedipus', 'Jokumaraswamy', 'Theragalu', 'Well, we never met again, and so there was no question of an interaction. This, however, is beside the point. So also it appears pointless to write about his contribution to theatre and cinema music. Reams and reams of papers have been written by scholars in both the fields and reels and reels are there for all to see and hear his magic on the screen. But there is a single night that I spent at Mysore watching a B. V. Karanth presentation lasting about 20 minutes that is unforgettable. It was called 'Agraharadalli Ondu Rathri' or 'A night at an Agrahar.' Now, an Agrahar is a typically Indian concept to which we need not go here, it is essentially a group of lower middle class houses, where the night is never still because of the banking dogs, the next door baby's cries, the return of the night shift worker of the opposite house whose cycle stops with a screech and whose door opens with another screech, a motor cycle starting somewhere, a falling coconut

from the tree and so. The way Karanth captured these sounds using such simple instruments as a tin box, a coconut shell, a stick, a candle and so on, and a troupe of about a dozen artistes was simply mesmerizing. Only the other day director K. S. L. Swamy (Ravi) was telling me about how Karanth had captured a particularly poignant situation, in music without using any instruments but only human sounds Aha, and Tch. This it can be said is real genius and this extended to visual aesthetics also as could be seen by the way in which he had transformed the backyard of Mysore Kalamadira into a dreamland, mostly using terracota and bamboo articles.

Once renowned Writer and Journalist P. Lankesh wrote a beautiful piece on B. V. Karanth in a theatre magazine called 'Muktha,' which was meant for private circulation among theatre artistes. In it Lankesh had made touching references to Karanth's innate innocence, his homosexual experiences at the Gubbitheatre, his longing to deliver a speech in English in North India and the embarrassment he faced on account of it and, ofcourse, his genius as an artiste. It was outstanding character sketch written with no holds barred. Evidently Karanth did not like it, and sometime later it so happened that Karanth was to present the Karnataka Film Journalists Award to Lankesh for his film 'Pallavi'

It was a shocking moment for everyone when Karanth began his speech after the presentation of the award, with the words, 'Lankesh is the most wicked man I have come across in my life. He has caused me immense pain. Still he has made a good film and I congratulate him...' Lankesh was rather graceful in his reply and said that though he could return the compliment to Karanth he would not do so but wicked or not his film was part of him and if it had something good it was because of what he was. Lankesh perhaps knew that Karanth really meant only a little of what he crudely said. Their friendship did not suffer because of this and years later when Karanth had to pass through a cruel phase of life at Bhopal, it was Lankesh who was among those who first rushed to support him.

Karanth had been accused of trying to kill a woman by pouring kerosene on her and lighting the flame using a matchstick. The case was ofcourse, dropped subsequently. It is interesting to note here the observation that journalist and theatre activist B. V. Vaikuntaraju made at the

time, 'Karanth is such an alcoholic that he needs four to five matchsticks to light a cigarette. How can anyone imagine him succeeding in lighting a woman aflame?' Karanth was 75 when he passed away. It is easy to say, as many do, that Karanth could have lived longer had he better control over his habits. But habits are not how many of us can hope to live that long with so many accomplishments!

courtesy: **March of Karnataka**

ಭಾರತೀಯ ಕಲೆ (ಫೆಬ್ರ 1200ದ)

ಹೂದೋಟವನ್ನು ಕೊಂಡ ಬಗೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಘಟನೆಯ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಲ ಪಾರ್ಶ್ವದ ಅರ್ಧ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ತೋಟದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಂಗಾರದ ನಾಣ್ಯಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅನಂತ ಪಿಂಡಿಕನು ಹೊನ್ನಿನ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವನು. ಮತ್ತೊಂದು ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಪಿಂಡಿಕನು ಬುದ್ಧನಿಗೆ ಈ ಹೂದೋಟವನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ದಾನ ಮಾಡುವ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕನು ಗುಣವಾಗಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅನಂತ ಪಿಂಡಿಕನು ನೀರಿನ ಕೊಡವನ್ನು ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮತ್ತೊಂದು ಕೈಯಿಂದ ದಾನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವನ ಕೈಗೆ ನೀರನ್ನು ಧಾರೆಯೆರೆದು ಕೊಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಬೇರೆ ಇತರ ಜನರು ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾಗಿ ಈ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದರೂ, ಬುದ್ಧನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿಲ್ಲ.

ಭಾರ್ಹೂಟ್‌ನ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನೋ ಹೋಲುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತೋರಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಒಂದು ಸಿಂಹಾಸನ, ಒಂದು ಭತ್ತಿ, ಒಂದು ಮರ, ಪಾದುಕೆ ಮುಂತಾದ ಚಿಹ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಥವಾ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಚಿಹ್ನೆಗಳೇ ಬುದ್ಧನ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಜೇತವನ ಹೂದೋಟ ಮತ್ತು ತ್ರಯಸ್ಥಿಂಶ ಮುಂತಾದ ಘಟನಾವಳಿಗಳ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಂದು ಚಿಹ್ನೆ 'ತ್ರಿರತ್ನ'ವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಈ ಸಂಕೇತವು ಬುದ್ಧ, ಸಂಘ (ಆತನ ಆಜ್ಞೆ) ಮತ್ತು ಧರ್ಮ (ಆತನ ಬೋಧನೆ)ಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಾಗ ಕಥಾ ಕರ್ತೃ ಸಮಯದ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸಿಲ್ಲ. ಒಂದೇ ಉಬ್ಬು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹಲವಾರು ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಸ್ಥಳ ಮಾತ್ರ ಒಂದೇ.

(ಮುಂದುವರಿಯುವುದು)

ಅಗಲಿಕೆ

ಮೈಸೂರು ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ನಿನ ಹಿರಿಯ ಸದಸ್ಯರಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಸೀತಮ್ಮ ರಾವ್ ಅವರು ಫೆಬ್ರವರಿ 14ರಂದು ನಮ್ಮಿಂದ ಅಗಲಿದರು ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು ವಿಷಾದಿಸುತ್ತೇವೆ. ತೀವ್ರವಾದ ಹೃದಯ ಘಾತಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದ ಸೀತಮ್ಮನವರಿಗೆ 81 ವರ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ತುವುಕೂರಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಸೀತಮ್ಮನವರು ತಮ್ಮ ಮದುವೆಯ ನಂತರ ಮುಂಬೈಗೆ ಬಂದರು. ಮೈಸೂರು ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ನಿನೊಡನೆ ಕಳೆದ 50 ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಬಂಧ. ಕಲಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅಪಾರ ಆಸಕ್ತಿ. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕವಿತೆ, ಸಂಗೀತ, ನಾಟಕ, ಈ ರೀತಿ ಅವರಿಗೆ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ. ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ನಿನ ಮಹಿಳಾ ವಿಭಾಗದ ಕೆಲವು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಒಂದು ಭಜನೆಯ ಗುಂಪನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಹಬ್ಬ ಹುಣ್ಣಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವರು ಭಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ನಿನ ಮಹಿಳಾ ವಿಭಾಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷಿಯರಾಗಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೊಲಿಗೆ ಮತ್ತು ಕಸೂತಿ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತರಾದ ಇವರಿಗೆ ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಗವರ್ನರ್ ಕೈಯಿಂದ ಪ್ರಥಮ ಬಹುಮಾನ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಪುರಂದರದಾಸ ನೃತ್ಯ ನಾಟಕವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದರು. ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೂ ಉಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಸೀತಮ್ಮನವರು ತಮಗೆ ತಿಳಿದ ಹಾಡುಗಳೊಡನೆ ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಸೀತಮ್ಮನವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಂಗಡಿಗರು ಹಾಡಿರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಾಡುಗಳ ಧ್ವನಿ ಸುರುಳಿಯನ್ನು ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ ಹೊರತಂದಿತು ಮತ್ತು ಅಂದಿನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಚಿವರಾದ ಶ್ರೀ ವಿಶ್ವನಾಥ ಅವರು ಅದರ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು.

ಸೀತಮ್ಮನವರ ಉತ್ಸಾಹ ಚಿಕ್ಕವರನ್ನು ನಾಟಿಸುವಂತದ್ದು. ಈಗ 5-6 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ, ಮತ್ತೆ ಮಹಿಳಾ ವಿಭಾಗದವರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಪ್ರತಿವಾರ ಭಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಹುರಿದುಂಬಿ ಸಿದರು. ತಮಗೆ ಬಂದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಇವರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಕೈಲಾಡಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಬರುವರು. ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೇ

ಅಗಲಿ ಅವರು ಅತಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಬಂದು ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ವಯಸ್ಸಿನ ಕಾರಣ ಅವರಿಗೆ ಅನೇಕ ಸಲ ಬಂದು ಹೋಗುವುದು ಮತ್ತು ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರ ಉತ್ಸಾಹ ಅವರು ಈ ಅನಾನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದಿರುವಂತೆ

ಶ್ರೀಮತಿ ಸೀತಮ್ಮ ರಾವ್

ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಸೀತಮ್ಮನವರದ್ದು ಬಹಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಿಯ ಸ್ವಭಾವ. ತಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ನಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರ ಅಭಿಮಾನ. ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ. ಆ ರೀತಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಾದ ನಂತರ ಅವರು phone ಮಾಡಿ "ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು, ಹೀಗೇ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ" ಅಂತ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ನಿನ ಸಭಾಗೃಹವನ್ನು ನಾವು ಉದ್ಘಾಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು, ಒಳ್ಳೆಯ ದಿನದಂದು ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ಸದಸ್ಯರ ಕೈಲಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸಿದ್ದೆವು. ಅಂದು ಸೀತಮ್ಮನವರೊಂದಿಗೆ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ನಿನ ಮೂರು ತಲೆಮಾರು ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಪುಟಾಣಿಗಳು ಸೇರಿ ರಂಗದ ಮೇಲೆ 'ಲಂಬೋದರ' ಹಾಡಿದರು. ಸೀತಮ್ಮನವರ ಅಗಲಿಕೆಯಿಂದ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಮೂರು ತಲೆಮಾರಿನ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಒಂದು ಸೇತುವೆಯಂತಿದ್ದ ಹಿರಿಯರನ್ನು ನಾವು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ.

ಸೀತಮ್ಮನವರ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಅವರ ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ ಈ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಒದಗಲಿ ಎಂದು ನೇಸರು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಸುತ್ತಮುತ್ತ

ಸನದಿಯವರಿಗೆ ಆತ್ಮೀಯ ವಿದಾಯ

ಮುಂಬಯಿನ ಹೆಸರಾಂತ ಕವಿ ಬಿ.ಎ. ಸನದಿಯವರು ಮುಂಬಯಿಗೆ ವಿದಾಯ ಕೊಟ್ಟು ಕುಮಟಾದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಯಿಕ್ಕರಾಗುತ್ತಾರೆಂದು ಅವರಿಗೆ ವಿದಾಯ ಕೋರಲು ಒಂದು ಕೂಟವನ್ನು ದಿನಾಂಕ 22-2-03ರಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘವು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಿತು.

ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಉದಯವಾಣಿಯ ಕೆ.ಟಿ. ವೇಣುಗೋಪಾಲ್ ಮತ್ತು ಮುಂಬಯಿಯ ವಿ.ವಿ. ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗದ ಡಾ. ಜಿ. ಎನ್. ಉಪಾಧ್ಯ ಅವರು ಸನದಿಯ ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಕಾವ್ಯ ಹೇಗಿರಬೇಕು' ಎಂಬ ಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಸನದಿಯವರು ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಅನುಭವಗಳನ್ನೂ ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಹಂಚಿಕೊಂಡರು.

ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ರವಿ. ರಾ. ಅಂಜನಾರವರು ಸನದಿಯವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ಚೈತನ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಮುಂಬಯಿಯ ಅನೇಕ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಸನದಿಯವರಿಗೆ ವ್ಯಷ್ಟಗುಚ್ಛವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಶುಭ ಕೋರಿದರು.

ನಮನ

ಮುಂಬೈಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಶಕಗಳಾದ ಇಂದು ಮರಳಿದ್ದೇವೆ ತಾಯ್ನಾಡಿಗೆ ! ನಿಮ್ಮ ಇರಣ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ಶಿರಬಾಗಿ ನಮಿಸುವೆವು ಆರದುಳಿಯಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಕೊನೆಯ ವರೆಗೆ !

- ಬಿ.ಎ. ಸನದಿ

ಹೆರಮೆಚ್ಚಾ, ಕುಮಟಾ ಉ.ಕ.

ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಬಿರ

ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಏನಪ್ಪಾ ನಮಗೆ ಯಾವ ಸ್ವತಂತ್ರವೂ ಇಲ್ಲ. ಕಲಿಯೋಣವೆಂದರೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಮುಂಬೈನಂಥ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ ಅದರಲ್ಲೂ ಕಾಲಾವಕಾಶ ಅಂತ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಆದರೆ ಮುಂಬೈನಂಥ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಸಾಧ್ಯ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿದೆ ಎಂಬುದು ಅನೇಕರು ಮನಗಂಡಿಲ್ಲ. ಯೋಗ, ಕರಾಟೆ, ಸಂಗೀತ... ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಶಿಬಿರಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಬಿರ ಮುಂಬೈನಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪ, ಇಂಥ ಒಂದು ಅಪರೂಪದ ಶಿಬಿರವನ್ನು ಕೇವಲ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗಾಗಿಯೇ ಮುಲುಂಡಿನ ಸತ್ಯಧ್ಯಾನ

ವಿದ್ಯಾಪೀಠದ ಕುಲಪತಿಗಳು ಫೆಬ್ರವರಿ 14ರಂದು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದರು. 3 ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸೇರುವುದೇ ಕಷ್ಟ ಅಂತದರಲ್ಲಿ 300 ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ್ದರು. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು 10 ಘಂಟೆಗೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. "ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರ" ವಿರಚಿತ "ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ" ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ "ವಿಭೂತಿ ಸಂಧಿ" ಎಂಬ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಅರ್ಥ ಸಹಿತ ವಿವರಿಸಿದರು. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಧಿಯ ವಿಶೇಷತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. "ವಿಭೂತಿ ಸಂಧಿ"ಯಲ್ಲಿ ದೇವರು ಯಾವರೂಪದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಪೂಜಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದು ವಿಷಯ. ಪ್ರತಿ ತೋಕದಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಪದವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿದರು, ವಿರಾಮಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಷ್ಠಳವಾದ ಫಲಹಾರದ ನಂತರ ಮತ್ತೆ 5.30 ಘಂಟೆಯ ತನಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆಯಿತು. ನಂತರ ಶ್ರೀಮತಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಬಾಯಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮತಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಬಾಯಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮತಿ ರತ್ನಮ್ಮ ರಾವ ನಿರ್ದೇಶನದ 2 ಕೋಲಾಟ ನೃತ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆಯಿತು, ಆಸಕ್ತಿ ಇದ್ದವರು ಮುಂದಿನ ಶಿಬಿರಕ್ಕಾಗಿ ಸತ್ಯಧ್ಯಾನ ವಿದ್ಯಾಪೀಠದಲ್ಲಿ ಸಂಪರ್ಕಿಸಬಹುದು.

ಮುಂಬಯಿ ಕನ್ನಡ ಸಂಘದಲ್ಲಿ

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಆರಾಧನೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಆಗತು
ಶ್ರೀ ಸತೀಶ ರಾಮ ನಾಯಕ್

ಮುಂಬಯಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿ ಸಂಗೀತವನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡಿಗರಾದ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಕಲೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಲಪುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಉಡುಪಿ ಹೋಟೆಲು ಆರಂಭಿಸಿದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಉದ್ಯಮಿ ದಿವಂಗತ ಶ್ರೀ ರಾಮನಾಯಕರ ಸುಪುತ್ರ, ಉದ್ಯಮಿ, ಸಮಾಜ ಸೇವಕ ಶ್ರೀ ಸತೀಶ ರಾಮ ನಾಯಕರು ಮುಂಬಯಿ ಕನ್ನಡ ಸಂಘ ಮಾಟುಂಗ ಇವರು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಆರಾಧನಾ ಮಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ನುಡಿದರು. ಶ್ರೀಯುತರು ಮುಂದುವರೆದು ಮುಂಬಯಿ ಕನ್ನಡ ಸಂಘವು ಕಳೆದ 66 ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ದೇವರ ನಾಮ ಸ್ವರ್ಧೆ (ಕೀರ್ತನೆ) ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದೆ. ಇದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಅಭಿನಂದನಾರ್ಹ ಮುಂದೆ ಸಂಘವು ತನ್ನವು ತನ್ನದೇ ಆದ ಸಭಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ವಂತಾಗಲಿ

ಎಂದು ಹಾರೈಸಿದರು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಜ ಎಸ್. ನಾಯಕ್‌ರವರು ಸಂಘದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ಓದಿದರು. ಶ್ರೀ ಎನ್. ಪಿ. ಸುಬೋರು ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. ಶ್ರೀಮತಿಯರಾದ ಗಾಯತ್ರಿ ರಾಮು, ಸುಗುಣ ಶೆಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಮೀರಾ ಆರ್. ರಾವ್‌ರವರು ಅಂದಿನ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಗಾಯನ ಸ್ವರ್ಧೆಗೆ ತೀರ್ಪುಗಾರರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಶ್ರೀಮತಿ ಶ್ಯಾಮಲ, ಶ್ರೀಮತಿ ಹರ್ಷ ಪ್ರಭು ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮತಿ ಶ್ರೀದೇವಿ ರವರ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಶ್ರೀ ಎಸ್. ವಿ. ವೋಹನ್, ಶ್ರೀ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ವಿ. ಎಸ್., ಶ್ರೀ ರಾಜೇಂದ್ರ ಗಡಿಯಾರ್ ಇವರು ಕ್ರಮವಾಗಿ ತೀರ್ಪುಗಾರರಿಗೆ ಪುಷ್ಪಗುಚ್ಚ ಸ್ಮರಣೆಕೊಟ್ಟು ಗೌರವಿಸಿದರು. ಅದೇ ರೀತಿ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಆರಾಧನೆಗೆ ದತ್ತಿನಿಧಿ ನೀಡಿದ ಮತ್ತು ಸಹಪ್ರಯೋಜಕರಾಗಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಶ್ರೀಮತಿ ಜ್ಯೋತಿ ಪ್ರಸಾದ, ಶ್ರೀ ವಿಶ್ವನಾಥ ಶೆಟ್ಟಿ, ಶ್ರೀ ಎಂ. ವಿ. ಜಯರಾಂ, ಶ್ರೀಮತಿ ವೋಹನ್ ಬಿ. ರಾವ್, ಶ್ರೀ ಎ. ರಾಮನಾಯಕ್ ಜನ್ಮ ಶತಾಬ್ದಿ ಆಚರಣಾ ಸಮಿತಿ, ಮುಂಬಯಿ ಇವರೆಲ್ಲರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಗೆ ಪುಷ್ಪಗುಚ್ಚ ಕೊಟ್ಟು ಗೌರವಿಸಲಾಯಿತು. ಎಸ್. ಎಸ್. ಸಿ., ಎಚ್.ಎಸ್.ಸಿ. ಬಿ.ಎ. ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮ, ಕನ್ನಡ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಂಕಗಳಿಸಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ನಗದು ಬಹುಮಾನ ಕೊಡಲು ಸಹಕರಿಸಿದ ಮಧುಗಿರಿ ಮಠ ಶಾಂತವೀರ ಪಾರ್ವತಮ್ಮ ದತ್ತಿನಿಧಿ, ಶ್ರೀಮತಿ ಸರೋಜಮ್ಮ ದತ್ತಿನಿಧಿ ನಿರ್ಮಲ್ಯ ಚ್ಯಾರಿಟಿ ಟ್ರಸ್ಟ್, ದತ್ತಿನಿಧಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಗೂ ಪುಷ್ಪ ಗುಚ್ಚಕೊಟ್ಟು ಗೌರವಿಸಲಾಯಿತು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಈ ನಗದು ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಅತಿಥಿಯವರಿಂದ ಕುಮಾರಿ ಶಿಲ್ಪ ಎಸ್. ಶೆಟ್ಟಿ (ಎಸ್.ಎಸ್.ಸಿ. ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮ ಬಾಲಕಿಯರಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಂಕ ವೀಚೇತೆ) ಕುಮಾರ್ ದಿನೇಶ ಎಂ. ಪೈ, (ಎಸ್.ಎಸ್.ಸಿ. ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮ ಬಾಲಕರಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಂಕ ವೀಚೇತೆ) ಕುಮಾರ್ ಶಶಿಕಾಂತ್ ಎಸ್. (ಎಚ್.ಎಸ್.ಸಿ. ಕನ್ನಡ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಂಕ ವೀಚೇತೆ) ಮತ್ತು ಕುಮಾರಿ ರಾಧ ಕೋಟ್ಯಾನ್ (ಬಿ.ಎ. ಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಂಕ ವೀಚೇತೆ) ಪಡೆದರು.

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಗಾಯನ ಸ್ವರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ವಿಚೇತರಾದ ಸ್ವರ್ಧೆಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಅತಿಥಿ ಶ್ರೀ ಸತೀಶ ರಾಮನಾಯಕ್ ಬಹುಮಾನ ವಿತರಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಸಂಘದ ಗೌ. ಪ್ರ. ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಶ್ರೀ ಬಾಬುರಾಯ ಎಂ. ಪ್ರಭು ವಂದನಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರು ಮಹಾಮಂಗಳಾರತಿ ಆದ ಬಳಿಕ ಪ್ರಸಾದ ವಿನಿಯೋಗ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಮೊದಲು ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ

ದೇವರ ನಾಮ ಸ್ವರ್ಧೆ ನಡೆಯಿತು. 70ಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕಿ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಮನೋರಂಜನಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಅಂಗವಾಗಿ ಸಿಂದು ಬೈರವಿ ವೃಂದದವರಿಂದ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಗೀತ ನಡೆಯಿತು. ಈ ತಂಡದ ನಾಯಕಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಕೌಶಲ್ಯ ರಘುನಂದನ್ ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಯೆಯರಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಜ್ಯೋತಿ ವೋಹನ್, ಶ್ರೀಮತಿ ಟಂಪ್ರಶೇಖರ್‌ರೊಡಗೂಡಿ ಸುತ್ತಾವ್ಯ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಶ್ರುತಿ ಪಿಟೀಲನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್ ಮೈದಂಗದಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿದರು. ಗಾಯನ ಸ್ವರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ವಿಚೇತರಾದವರು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ. ವಿಭಾಗ I (ವಯಸ್ಸು 8ರಿಂದ 12) ಪ್ರಥಮ - ಕುಮಾರ್ ತೈನಾಥ್ ವಾರಿಯರ್, ದ್ವಿತೀಯ - ಕುಮಾರಿ ವಿಮರ್ಶಿನಿ, ತೃತೀಯ - ಕುಮಾರಿ ವೈಷ್ಣವಿ ಶೆಟ್ಟಿ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕ - ಕುಮಾರಿ ಅರ್ಚನಾ ವೇಣುಗೋಪಾಲ್. ವಿಭಾಗ II (ವಯಸ್ಸು 13ರಿಂದ 18) ಪ್ರಥಮ - ಚಿನ್ಮಯಿ, ದ್ವಿತೀಯ - ಕುಮಾರಿ ರಮ್ಯ ವಿಶ್ವನಾಥನ್, ತೃತೀಯ - ಕುಮಾರ್ ಸೂರಜ್ ವೆಂಕಟಚಲ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕ - ಕುಮಾರಿ ಗಿರಿಜಾ ಸ್ವಾಮಿನಾಥನ್. ವಿಭಾಗ III (ವಯಸ್ಸು 19ರಿಂದ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು) ಪ್ರಥಮ - ಶ್ರೀಮತಿ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ರಂಗರಾಜನ್, ದ್ವಿತೀಯ - ಶ್ರೀಮತಿ ನಂದಿತಾ ಅಯ್ಯರ್, ತೃತೀಯ - ಶ್ರೀಮತಿ ಶೈಲಜಾ ಶೆಟ್ಟಿ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕ - ಶ್ರೀಮತಿ ಜಿತಾ ಶ್ಯಾಮ ಕುಮಾರ್.

TRIMURTI
JEWELLERS

GOLD AND DIAMOND
ORNAMENTS

460/4, Venkatesh Niwas,
Ground Floor,
Bhauddaji Road,
Opp Mysore Association,
Matunga (C.Rly.)
Mumbai-400 019.

Phone : 2402 3485

*** First of it's kind * First time in the Media World * Pride of Kannadigas Worldwide * The Voice of global Kannadigas**
KANNADIGAS INTERNATIONAL SOURCE FINDER (DIRECTORY & YELLOWPAGES)

ಹೊರನಾಡ ಕನ್ನಡಿಗರ ಸರ್ವ ಮಾಹಿತಿಯ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕೈಪಿಡಿ

:ಹೊರನಾಡ ಸಂಗಾತಿ: 022 - 5698 1776 / 5698 1782 (Tele/fax)

ಇದರಲ್ಲಿ ರಲಿ ನಿಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪರಿಚಯ ನಿಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರ ವಿವರ ನಿಮ್ಮ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮಾಹಿತಿ

Exclusive Kannadigas Worldwide Infopages

* All India Directory

* Abroad Directory

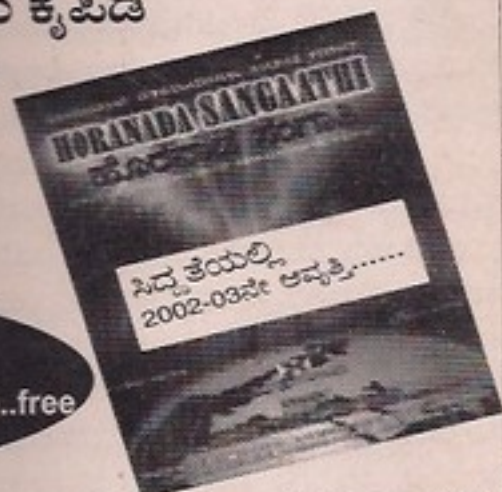
* Who's who

* Classified Yellowpages

* Business Guide

* Organisations & Associations

visit
www.hellokannadiga.com
* fly Karnataka...free.* enjoy 3 days deluxe resorts package..free
* win gift hampers upto Rs. 2 5,000/-

ಜ್ಯೋತಿಷಿಯಿಂದಉದ್ಯಮಿ ತನಕ.....ಪಾನ್‌ವಾಲಾರಿಂದ ಮಾಲ್‌ವಾಲಾ ತನಕ
.....ಕನ್ನಡಿಗರಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ಯವಹಾರ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಉದ್ಯೋಗ, ಉದ್ಯಮ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಮಾಹಿತಿ, ವಿವರಗಳನ್ನು
ಶಿಫಾರಸು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿರುವ ಪರಿಷ್ಕೃತ (ಮುಂದಿನ)ಹೊರನಾಡ ಸಂಗಾತಿ 2002-03' ಸಂಚಿಕೆ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.
ಹೊರನಾಡ ಸಂಗಾತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮಾಹಿತಿ ಇರಲೇ?

ನಾನು ಹೊರನಾಡ ಸಂಗಾತಿಯ ಹೊರನಾಡ ಕನ್ನಡಿಗರ ಅನೇಕ ಛಾಂದ್ರಾಚಾರಗಳ ಮೂಲಕ ದಿನದಿಂದ ದಿನವೂ ನಿಮ್ಮ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

I would like to give my information in the All India / Abroad section of the Kannadigas International Source Finder (Directory & Yellowpages)

Name / ಹೆಸರು.....Qualification.....

DOB/Age / ಜನ್ಮ ತಾರೀಖು/ವಯಸ್ಸು.....

Designation / ಹುದ್ದೆ/ಉದ್ಯೋಗ.....

Company / ಕಂಪನಿ/ಸಂಸ್ಥೆ.....

Address / ವಿಳಾಸ.....

Tel:(Res)(Off)Fax

Emailwebsite.....

ಹೊರನಾಡ ಸಂಗಾತಿ ಬಗ್ಗೆ ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ / My opinion about "Horanada Sangaathi Your Book"

- ನನ್ನ ಫೋಟೋ (ಪರಿಚಯ ಚಿತ್ರ) ಪ್ರಕಟಿಸ ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.
I would like to publish my information in the 'Who's who' section with photograph
ನನ್ನ ವ್ಯವಹಾರಿಕ/ ಉದ್ಯೋಗ/ವ್ಯಾಪಾರ/ ಸೇವೆಗಳ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಕಟಿಸಬಯಸುತ್ತೇನೆ.
- I would like to publish my Business / Profession / Service information in the Classified Business guide /Yellowpages
ಸಂಘ/ ಸಂಸ್ಥೆ/ ಸಂಘಟನೆಗಳ ಮಾಹಿತಿ ಪರಿಚಯಿಸ ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.
- I would like to publish our Association / Organisation informaion in the ' Sangha Parichaya / Profile ' section.
ನನ್ನ ಕುಟುಂಬ/ ಸ್ನೇಹಿತ ಪರಿಚಿತ ಹೊರನಾಡ/ ಹೊರದೇಶದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಮಾಹಿತಿ ಕೂಡಾ ಪ್ರಕಟಿಸಲಿಚ್ಛಿಸುವೆ.
- I would like to publish my friends / relatives / well known Kannadigas information [staying outside Karnataka In India & Abroad]
ಹೊರನಾಡ ಸಂಗಾತಿ 2002-03ನೇ ಸಂಚಿಕೆಯ ಚಂದಾದಾರನಾಗಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.
- I would like to subscribe 'Horanada Sangaathi 2002-03'
ಹೊರನಾಡ ಸಂಗಾತಿ2002-03ನೇ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ನೇಹಿತ / ಸಂಬಂಧಿಗಳಿಗೆ ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ನೀಡಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.
- I would like to gift Horanada Sangaathi 2002-03 to my friends / relatives
- * Photocopy / Xerox ' ಪ್ರತಿಯನ್ನೂ ಕಳುಹಿಸಬಹುದು.

ಓ ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ
ನಿನ್ನೂನಿನ್ನೂನಿನ್ನೂ
ನಿನ್ನೂ
ಓ ಎಂದಿಗೂ
ಇಲ್ಲ
ನಿನ್ನೂ

ಪೂರ್ಣ ತುಂಬಿ ಕಳುಹಿಸುವ ಪೋಸ್ಟಲ್ 25 ಮಂದಿಗೆ ಆಕರ್ಷಕ ಕೊಡುಗೆ : Kodak ಕ್ಯಾಮರಾ ! ಉಚಿತ!!

for more information visit www.hellokannadiga.com

HORANADA SANGAATHI YEAR BOOK 2002-03

Kanaka Media Pvt Ltd., 16 & 17, 1st Floor, Vijay Building, Near MTNL, Kurla Road, Saki Naka, Andheri (E), Mumbai-400 072. India E-mail:sangaathi@hellokannadiga.com.